ОВИД

HORIZON

ЛИСТОПАД
NOVEMBER
1960
РІК XI
Ч. 5 (110)
ЦІНА 30 ¢.

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.

Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. I - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори пояснялних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 W. Chicago Avenue Phone EV. 4-3868

Chicago, 22, Ill.

НА ДОВГОГРАЮЧИХ HI-FI ПЛАТІВКАХ

Служба Божа

наспівана хором церкви св. Варвари у Відні в музичній обробітці й під диригентурою композитора Андрія Гнатишина з участю Ірн Маланюк , Едіт Сапрун і ін.

Службу Божу співав о. д-р Володимир Ґавліч ЧССВ (дотеперішній парох Відня) з дияконами (о. Данило Ковалюк, парох Ґрацу і о. Іван Дашковський, парох Зальцбургу).

Награно у Відні в студії „Симфонія". Технічний керівник дипл. інж. Богдан Панич. Голова хору Юрій Плешкевич.

Альбом у мистецькому оформленні роботи арт. мал. Оксани Мошинської

Продукція платівок фабрики RCA у ЗДА.

Видає

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Ціна дол. 12.00 з коштами пересилки

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK
Publishing Company
2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

Для вигоди залучуємо оплачену нами картку-замовлення, що просимо лише виповнити й кинути до найближчої поштової скринки.

У Чікаго 17-го грудня 1960 р.

ГОДИНА 6.45 вечером

ЗАЛЯ

CHOPIN SCHOOL AUDITORIUM

WESTERN and RICE STREET

Український хор

ТРЕМБІТА

ДІТРОЙТ

В Л А Ш Т О В У Є

КОНЦЕРТ

З окремими виступами чоловічого, жіночого й мішаного хорів (разом понад 100 співаків)

ПЕРШИЙ ВИСТУП

Жіночого хору » Трембіта «

в оригінальних гуцульських строях

ЦІЛКОМ НОВИЙ РЕПЕРТУАР ПІСЕНЬ

КИРИЛО ЦЕПЕНДА

диригент

О. ДУБРІВНА-СОЛОВІЙ

при фортепіяні

Квитки набувати в місцевих книгарнях.

СПОНЗОРУЄ ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ОВИД

ТОРОНТО

The Monthly Newsmagazine
Vol. XI. No. 5 — November 1960

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, U.S.A.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:
Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614
Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England.
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition & printed by
Mykola Denysiuk Printing Co.,
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All right reserved under International and Pan-American Copyright Convetions

Subscription $3.00 yearly.

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата;

Австралія і Англія — шіл.	**30.-**
Бразилія — круйзерів	**240.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**3.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

Марія Овчаренко — **Сергій Єфремов** 3

Іван Кедрин — **Хор і визвольницька пропаганда** 8

Юрій Фединський — **Адвокат Олександер Марітчак і українська палестра у Львові** 13

— **Наше видавництво з друкарнею і книгарнею та „ОВИД" у новому приміщенні** 20

Микола Денисюк — **Поза редакцією „Овиду"** (Інтерв'ю передане „Голосом Америки" з Вашінґтону в Україну) 25

Микола Галів — **Заслужений успіх хору „Думка"** 26

Роман Дубляниця — **Олімпіяда рекордів** 28

Серед книжок — Ганна Черінь — **В єдності сила** (А. Неприцький-Грановський: Гимни Сонцю) 29

В. В. Ф. — **Листопадова загадка** 32

На обкладинці: **Церква св. Юра у Львові.** Світлив Олександер Мох (до статті д-ра Юрія Фединського про українську палестру у Львові — гляди стор. 13-19 в цьому числі „Овиду").

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

д-р Любомир Макарушка
к. секретар Краєвого Комітету Українського Національного Об'єднання (УНДО), к. посол до варшавського парляменту, к. директор Краєвого Забезпеченового Товариства на життя „Карпатія", визначний громадсько-політичний діяч на чужині, директор одного з німецьких банків у Бонні, відвідав редакцію „Овиду" в червні 1960 р.

Від видавництва

„ОВИД" появляється після кількамісячної перерви. Попереднє (четверте) число було за квітень 1960 р. Це (п'яте) число появляється з датою за листопад 1960 р. Причиною перерви були різні важливі справи, що їх треба було наладнати для успішної праці видавництва.

Реалізація наміченої видавничої програми вимагала основної реорганізації видавництва й створення справної апаратури, щоб забезпечити добру продукцію наших видань, запевнити їм збутову базу й вдержати та розвинути безпосередній і дорогою листування живий контакт із нашими читачами-покупцями книжок і передплатниками „Овиду".

Щоб це все осягнути, треба було просто припинити деякі ділянки нашої праці, а в тому також і появу „Овиду", що виходить знову з повним відновленням праці видавництва. Різницю за бракуючі числа „Овиду" в 1960 р. допишемо до передплат за 1961 р.

Друкарня, скомплектована машиновим устаткуванням і фаховим персоналом, виконує всі друкарські роботи. Це число „Овиду", видрукуване вже повністю на наших машинах, є наглядним доказом доброякісної продукції (у доповненні до нотатки про друкарню на стор. 21-ій, можемо похвалитися ще новим, прийнятим нами до праці, фаховим друкарем, що працює на великій машині і видрукував це число нашого журналу).

Нова система платностей, впроваджена нами від серпня 1960 р., виявляється дуже практичною, як для видавництва, так і для наших покупців. При помочі цієї системи ми маємо цілковиту контролю платностей уже навіть дуже поважного числа наших покупців, що користуються купном книжок у нашому видавництві на сплати. У загальному ми вдоволені з наших покупців, бо своїми точними сплатами у великій мірі спричиняються до справної діяльности видавництва.

Сітка заступників у східніх стейтах ЗДА поповнилася в час червневої нашої туди поїздки новими співробітниками, що спричиняються до посилення нашої праці на тих теренах: ред. Дм. Корбутяк, (Вашінгтон), П. Бабяк, Е. Притула, І. Царик і д-р Яр. Шав'як (усі з Балтімор), Іван Одежинський (Філадельфія), мгр. І. Костюк (Трентон), Ол. Лісевич (Неварк), З. Титла (Джерзі-Сіті), Б. Саврас (Нью-Йорк), Р. Шутер (Рочестер) і д-р Р. Ричок (організатор Українського Робітничого Союзу).

Заступництво нашого видавництва в Південній Америці очолив відомий громадський діяч, почесний голова централі Т-ва „Просвіта" в Аргентині Михайло Данилишин. На жаль так склалося, що в останньому часі українці в Південній Америці залишилися без обслуги нашого видавництва. Усуваючи цей брак, організуємо для них наше представництво з осідком у Буенос-Айресі. Адресу подаємо на першій сторінці. З уваги на обнижену вартість південно-американських валют, ми обнизили відповідно ціни для тих країн.

14-томове видання творів Тараса Шевченка буде закінчене ще до ювілейних святкувань в 1961 р. Тепер друкуємо 10-тий том (Листи) з новими доповненнями проф. В. Міяковського і дир. В. Дорошенка. До тепер появилися 1, 3, 5, 6, 7, 8 і 9 томи. Бракуючий другий том появиться після 10-го, а 4 приготовляє до друку проф. П. Зайцев. Акція підписки на Твори Шевченка буде закінчена до кінця 1960 р. Ми дотепер збільшували їх наклад два рази, а друкуючи нові томи збільшимо ще раз наклад, але лише в рамках реального запотребування. Тому до пізнішого продажу залишиться не багато комплектів цього монументального 14-томового видання творів Т. Шевченка.

П'ять нових оригінальних творів українських письменників вже друкуються накладом нашого видавництва (Г. Лагодинської, С. Парфанович, У. Кравченко, Ю. Тиса і Н. Королевої). Усі ці твори появляться ще в цьогорічному книжковому сезоні. Докладніше проголошення буде в наступному числі „Овиду".

Служба Божа в опрацьованні композитора Андрія Гнатишина, наспівана хором церкви св. Варвари у Відні з участю Ірн Маланюк і Едіт Сапрун, появляється накладом нашого видавництва на довгограючих платівках (гляди окреме оголошення).

Statement required by the Act of August 24, 1912, as amendment by the Act of March 3, 1933, July 2, 1946 and June 11, 1960 (74 Stat. 208) showing the ownership, management and circulation of "OVYD—HORIZONT" published monthly at Chicago, Illinois for November 1960.

1. The names, and addresses of the publishers, editor, and business manager are:

Publisher: Mykola Denysiuk Publishing Company, 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.
Editor: Mykola Denysiuk.
Business manageress: Anna Denysiuk,
2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.

2. The owner is: (if owned by the corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by the corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member must be given).
Mykola Denysiuk — 2226 W. Chicago Ave., Chicago 22, Illinois.

3. The known bondholders, mortgages, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are none.

Paragraph 4 and 5 omitted.

Mykola Denysiuk, editor and publisher.
Sworn and subscribed to before me this 18th day of October AD 1960 — W. Nychay, Notary public.
Commission Expires May 11, AD 1964.

РІК XI., Ч. 5 (110) ОВИД ЛИСТОПАД 1960

М. Овчаренко

Сергій Єфремов

1876 — ?

У цивілізованих суспільствах прийнято вшановувати роковини народження або смерти визначних діячів. У суспільствах, зруйнованих кривавою рукою большевизму, замість останньої дати в багатьох випадках стоїть моторошний знак питання. Тривожне питання в темну порожнечу невідомого: коли? як? де? Питання, що на завжди залишиться без відповіді: які були останні дні земного існування і де лягли кості безконечних жертв комуністичного кривосуддя?

У квітні минуло 30 років, коли в Харкові закінчився голосний монстрпроцес над членами Спілки Визволення України (СВУ) і Спілки Української Молоді (СУМ), на якому долю підсудних припечатав страшний вирок. Вправді ні один з підсудних не дістав смертного присуду, бо совєтська влада „великодушно" замінила його на довгі роки ув'язнення і заслання по далеких тюрмах, ізоляторах і концтаборах. Одначе такий вирок був рівнозначний із смертю, був гірший від смерти самої, він бо рівнявся повільній агонії, розложеній на довгі роки моральних і тілесних тортур...

Згадуючи жертви процесу СВУ, яким нещадна большевицька машина започаткувала систематичне винищування української інтеліґенції, віддаємо пошану пам'яті чолової постаті процесу, невтомного борця за українську правду, Сергія Єфремова.

Сергій Олександрович Єфремов — один з найбільших українських діячів нашого сторіччя, якого ім'я на віки записалося в історії визвольних змагань поруч імен Грушевського й Петлюри, а в історії української науки поруч імен акад. Грушевського й акад. Кримського. С. Єфремов належить не тільки до найвидатніших, але й до найвсесторонніших діячів: він працював як публіцист, журналіст і редактор, як видавець, літературний критик і історик літератури, як політичний і громадський діяч, як державний муж і вчений-академік. У всій цій багатосторонній діяльності провідною зорею був завжди той сам найвищий ідеал, якому Єфремов служив віддано від ранніх літ до кінця свого творчого життя. Його наймення — УКРАЇНА.

С. Єфремов народився в с. Пальчик Звенигородського повіту, на Київщині 1876 року, того самого року, коли увійшов в життя злопам'ятний Емський указ. Якщо вірити в сліпу історичну справедливість, то тут виявилося її діяння: у році, коли видано смертний присуд українській мові, народилася людина, що стала одним із найбільших оборонців, промоторів і творців української літературної мови.

По батькові й матері походив Єфремов із священичого роду, що виводився з місцевих селян. За принятою традицією С. Єфремов також учився в духовній школі, спершу в Умані, а потім у духовній семінарії в Києві, але іспит зрілости склав у І Київській гімназії й закінчив юридичний факультет у Київському університеті.

Ще в студентські роки включається в активну українську громадську роботу і ставить перші кроки в публіцистично-літературній діяльності.

Нелегко було в часах до революції 1905 р. вести систематичну роботу, коли жорстоко переслідувалось українське слово, коли шовіністична російська преса й шовіністичні російські псевдо-науковці на всі голоси намагалися заперечити право самобутности української мови й літератури. Але, не зважаючи на всі реакційні заходи, українська справа внутрішньо міцніла, росла на силах і, не обмежуючись до безкровного культурництва, шукала ширших форм політичного самовияву. Єфремов належав до тих, що активізували українство, скріплював його не тільки пером талановитого літератора, але й невтомною організаційною працею. Першу заправу до народної роботи дістав у нелеґальних студентських громадах, згодом співпрацював близько з найвидатнішими діячами із старшого покоління, що

мали на увазі українську національну справу в широкому розумінні і не замикалися в вузькому колі економічних питань однієї тільки суспільної кляси. Молодим ще студентом допомагав Єфремов Ол. Кониському й Вол. Антоновичеві в організуванні Всеукраїнської Загальної Організації, званої пізніше Загальною Українською Безпартійною Демократичною Організацією, що мала на меті об'єднувати всіх свідомих українців і координувати працю всіх українських угрупувань. На протязі років він був за одного із незмінних секретарів у Загальній Безпартійній Організації. Одночасно він виконував також функції референта видавничого гуртка, зорганізованого при ЗУБ-Організації та був членом ради. Пізніше з цього гуртка утворилося заслужене і перше в Наддніпрянській Україні велике видавництво „Вік", що за час свого існування до революції 1917 року випустило 560.000 примірників українських книжок, між ними цінну тритомову „Антологію української літератури" за редакцією С. Єфремова.

ЗУБО не мала виразніше окресленої політичної програми та об'єднувала здебільшого людей поміркованіших поглядів. Згодом активніша група під проводом Б. Грінченка утворює Демократично-Радикальну Партію, оперту на Драгоманівських соціялістичних принципах. Найближчим співробітником Грінченка стає Єфремов, а разом з ним і гурт інших діяльних і відданих українській справі людей, як Ф. Матушевський, М. Левицький, В. Дурдуківський, В. Страшкевич, знаних уже із праці у видавництві „Вік". Через декілька років (1908 р.) Єфремов разом з М. Грушевським, Є. Чикаленком і ін. стаз на чолі Товариства Українських Поступовців (ТУП), зорганізованого за ініціятивою Демократично-Радикальної Партії, що об'єднавши головно безпартійні угрупування і діючи конспіративно, взяло на себе провід у політично-національному житті України і повело оборону проти російського шовінізму й централізму, а з вибухом революції в 1917 р. дало почин до зорганізування Центральної Ради.

Але можливості ширше закроєної політичної роботи відкрилися аж з революцією 1905 року. Падають цензурні заборони, що залізним обручем сковували українське слово. Вперше на східньоукраїнських землях постала змога видавати власну пресу. Заходами українських патріотів (Є. Чикаленка, В. Семиренка, В. Леонтовича і ін.) засновується в Києві перший український щоденник „Громадська Думка", що після несповна року через урядові переслідування почав появлятися під назвою „Рада". У склад редакційного комітету входили здебільша громадські діячі із „Віку", але зчасом до них долучилися також люди інших угрупувань, зацікавлені українською видавничою справою, та душею всієї роботи був завжди Єфремов. Вправді він не очолював редакції щоденника, мабуть, через двократне ув'язнення саме в тому часі, коли ставлено перші організаційні кроки, проте він належав до найпродуктивніших співробітників газети і забезпечував її передовсім літературним матеріялом. Про нього ж мав Є. Чикаленко завжди слова найвищого признання: „Це був єдиний між нами чоловік, котрого можна було уважати за справжнього журналіста. Людина талановита, освічена, із здоровим, тверезим розумом, а головне, що може писати дуже швидко. Мені здавалося, що без нього не можна й газети починати. Принаймні я не міг собі уявити газети без нього. Раз-у-раз, коли у мене з'являлася думка про якенебудь літературне діло, я зв'язував його з іменем Єфремова. Помимо того, що я цінив його, як літератора, я любив його, як рідного, за його вдачу, за те, що діло він ставив раз-у-раз вище своїх особистих інтересів, вище свого самолюбства".1)

Після виходу з тюрми Єфремов заповнює мало не кожне число „Ради", що прийшла на зміну „Громадській Думці", не обмежуючися тут виключно тільки самою літературною тематикою. Перший рік був особливо важкий і міг наповнити зневірою навіть найбільших ентузіястів. Цікавими спостереженнями про українську пресу в царській Росії й обрахунками з гіркого досвіду з того року поділився Єфремов з читачами ЛНВісника: „Рік праці — праці важкої, одурених надій та несправджених несподіванок. Рік тяжкого досвіду, розвіяних мрій, розпорошених замірів і гіркої дійсности. Рік боротьби за існування, — боротьби без міри важчої, ніж довелося й доводиться витерплювати пресі всякого іншого народу в Росії, бо крім околишніх, для всіх однакових обставин, новонароджена українська преса мусіла ще повну того лиха випити, що залежить від внутрішнього неладу серед самого українського громадянства, від тієї тяжкої спадщини, що покинули нам передніші часи нашого німування..."[2])

1) Євген Чикаленко, Спогади, УВАН у США, Нью-Йорк, 1955, 446 ст.

2) Сергій Єфремов, Відгуки з життя і письменства, Літературно-Науковий Вісник, 1906, XXXVIII т., 143-154 ст.

Ще більше, ніж переслідування російською владою, боліло Єфремова недовір'я й неприхильне ставлення українського громадянства, непривиклого до рідної преси і рідного слова. Байдужість широких мас зводить внівець усю працю наших письменників, бо розвиток письменства залежить від взаємодії та обопільного впливу письменників з одного боку і з другого боку — публіки, читачів.

Але Єфремов не закінчив своїх підсумків песимістичною нотою. Він все таки вірив в успіх молодої української преси навіть у таких несприятливих умовах: „Певна річ, доля така тимчасова, поки мине теперішня важка переступна доба в нашій історії... потроху, помалу, ціною праці невсипущої та непохитного завзяття й у нас засиплеться ганебна прірва, зав'яжуться дружні зв'язки межи письменником і читачем..."[3])

Власне „ціною праці невсипущої та непохитного завзяття" впродовж трьох десятків років Єфремов витривав на важкому й невдячному пості українського громадського діяча, журналіста-літератора, а згодом і наукового діяча.

Довголітня публіцистична праця дала йому, як громадському діячеві, необмежені можливості впливати на широкі читацькі маси і перевиховувати їх у дусі національної ідеї. Це була творча, хоч невидна, але глибока й далекосягла робота перероблювання ще не зовсім пробудженої етнічної маси на свідому націю. Бо на пробудження, ширення і закріплювання національної свідомости була спрямована майже вся робота Єфремова. Вправді, через урядові заборони, офіційне число передплатників київської „Ради" ніколи не переступало смішно малої цифри 4,000, але число читачів було без порівняння більше. Автім Єфремов, крім „Ради", співпрацював майже у всіх українських передреволюційних часописах і журналах, а також у ліберальних і прихильно до українства наставлених російських часописах, а то й деяких іншомовних журналах (польських, німецьких, французьких). Коло його читачів у цей спосіб побільшувалося багатократно.

Але популярність Єфремова зростала також паралельно з його науковою діяльністю. Ще до першої світової війни він опублікував деякі цінні монографії про наших видатніших письменників XIX ст. Завершенням цієї літературознавчої праці стала його двотомова „Історія українського письменства", що вже в короткому часі була вичерпана і вийшла аж чотирма накладами.

У своїх літературознавчих працях Єфремов старався ширити національну свідомість і заступав погляд, що література — це один із засобів служіння народові. Треба окремої розвідки, щоб всебічно обговорити літературознавчу спадщину Єфремова, бо сам перелік його наукових праць міг би виповнити окрему книжку.

Роки невтомної праці врешті засипали „ганебну прірву", про яку писав Єфремов після однорічного гіркого досвіду в першому українському щоденнику в Києві. Дружні зв'язки, між ним і широкими читацькими масами, які він тоді уважав за конечну передумову якоїнебудь літературної праці, не тільки зав'язалися, але стали такі близькі, що Єфремов став одним із найпопулярніших публіцистів і літературних критиків в Україні. Він умів писати переконливо, з почуттям і, що найважніше, з вірою в правдивість ідеї, яку пропаґував. Ніхто не в силі дослідити складний процес проростання й визрівання ідей, засіяних в душах народних мас. Тільки дія, як спілий колос, показує, що зерно, кинене рукою вправного сівача, дало добрий плід. Єфремов належав до ряду нестружених сівачів, що невпинно засівали зерно національного пробудження. На його думках із літеплих малоросів виростало нове покоління свідомих українців.

Бурхливі роки революції і визвольних змагань показали, яким високим престижем та моральним авторитетом серед громадянства втішався Єфремов.З перших днів революції він включився в роботу і разом з іншими чоловими діячами клав основи під будову молодої української держави. Репрезентуючи групу поміркованих соціялістів, спершу народних соціялістів, пізніше Українську Партію Соціялістів-Федералістів, входив до Виконавчого Комітету Центральної Ради, як заступник голови, М. Грушевського, брав участь у делеґації до російського Тимчасового Уряду, а в першому уряді України за Центральної Ради виконував функції секретаря міжнаціональних справ. Сухий перелік урядів, які тоді займав Єфремов, не дає докладного уявлення про його величезну роботу при державному будівництві. Завдання історика на основі першоджерел (коли й де вони будуть нам доступні?!) дослідити його заслуги, як також і помилки, бо й такі, напевно, були, але хто їх тоді не поповняв у ці роки шукання доріг до найлегшого виходу з історичного провалля...

В одному не помилявся Єфремов і був непохитний у своїх поглядах, а це в відношенні до комунізму. Ще в молодих літах, прийнявши

3) Там же, 153 ст.

позиції ліберального, поміркованого соціялізму, що своєю ідеологією наближався до коопетивних засад, Єфремов був завжди антимарксистом. У роки визвольних змагань він наглядно переконався про правильність своїх поглядів, коли під тяжким чоботом большевицьких салдатів у болоті революції загрузли вселюдські ідеали волі, рівности й братерства, а новонароджена українська воля вмирала на червоних штиках воєнного комунізму. Вийшовши із Генерального Секретаріяту, Єфремов вже безпосередньо не брав участи в державному житті, але як співробітник, чи, може, й фактичний керівник щоденника „Нова Рада" (гол. редактором був його політичний однодумець і близький співробітник, А. Ніковський) надалі користувався величезним впливом на маси. Через неможливість дістати в наших умовах „Нову Раду", ми тільки із заголовків можемо ствердити, що його статті, як завжди, мали гостро актуальний характер і виразне ідеологічне цілеспрямування. Від самого початку, ще тоді, як большевики повели наступ на „буржуазну" Українську Центральну Раду, Єфремов звертав увагу на смертельну небезпеку, що з їх сторони загрожувала молодій українській державі. Вистачить навести тут кілька маркантніших заголовків, щоб зрозуміти становище Єфремова до большевизму: „Руїнницькою стежкою" (Хазяйнування большевиків), „На вістрях штиків" (Большевицький терор і грядуща реакція), „Анархічна суть большевизму", „Порохно сиплеться" (Розкладова робота большевиків), „Під обухом" (Большевики в Києві), „Муравйов" (Характеристика „героя"), „Соціялізація думки" „(Культурні" заходи большевиків)...

Як переконаний гуманіст, Єфремов був завжди проти всякого насилля, то й не диво, що кривавий большевицький терор став предметом його гострого протесту і безстрашної критики. Але найбільше боліла в нього душа, коли спричинниками цього терору були доморослі українські комуністи. Кров'ю серця був писаний його славнозвісний „Лист без конверта" на адресу командуючого „українським" військом і секретаря фіктивного українсько-совєтського уряду в Харкові, Юрія Коцюбинського, сина славного українського письменника Михайла Коцюбинського. Як комуніст, Ю. Коцюбинський, потоптавши батькові ідеали, разом з Муравйовим розправлявся по-кривавому з невинним населенням Києва, розливав ріки крови, лишав гори трупів. Відважний „Лист без конверта", що його кожний рядок — це крик зболілої душі, опублікував Єфремов в „Новій Раді" 19 лютого 1918 р., тоді, коли, „п'яні од горілки і крови" салдати Муравйова вже 10 днів тримали Київ у кліщах жахливого терору. Треба подивляти, звідкіля бралася відвага в автора „Листа" сказати мужнє слово правди в ці „дні божевілля й жаху", коли за кожний окремий рядок його могла постигнути доля тих, що їх трупами „навергано во ім'я рівности і братерства без жадного суду й слідства". Своїм „Листом" не думав Єфремов зворушити „запанцеровану совість" того, чиї руки були в братній крові, але пишучи, він напевно мав на увазі усіх збольшевичених українців, що наганами розстрілювали „сантиментальні предразсудки" людської гідности.

Мужність і почуття національного обв'язку виявив Єфремов найбільше в останній фазі свого життя на волі в драматичному і наснаженому внутрішньою боротьбою десятиріччі, 1919-1929 р. Уряд і Армія УНР, рятуючи рештки ще невтраченого, подалися на еміґрацію. Чи було щось природніше від того, щоб рятуючи життя й особисту волю, також піти на Захід?

Єфремов не вибрав цього. Затримали його, мабуть, почуття відповідальности перед історією, віра й надія в перемогу національної правди, а з усього, мабуть, найбільше любов до батьківщини, про яку так часто писав у своїх творах. Усю свою працю присвятив він в першій мірі Українській Академії Наук, де на становищі вченого академіка розбудовував українську національну науку. В Академії Наук Єфремов, крім праці, зв'язаної безпосередньо з літературознавством, виконував ще функції віцепрезидента Академії, голови Управи, секретаря Історично-Філологічного Відділу та був керівником різних наукових комісій. Усі ці високі наукові пости свідчать про велике знання, широту діяпазону та організаційний хист акад. Єфремова, що, на жаль, дотепер ще належно не опрацьовано і як слід не оцінено.[4])

Більш-менш у тому самому часі (1919), коли Єфремова обрано академіком УАН, він став у проводі Братства Української Держави (БУД), таємної організації що підтримувала зв'язки з урядом УНР на еміґрації.[5]) Після трагічного II Зимового Походу, що закінчився поразкою через зраду „своїх" таки людей (укапістів і боротьбістів), БУД самоліквідується, а йому на зміну приходить Спілка Визво-

4)Найповнішу оцінку наукової праці Єфремова можна знайти в цінній праці проф. д-р Н. Полонської-Василенко: Українська Академія Наук, ч. I, Мюнхен, 1955 р. Треба сподіватися, що й інші сучасники й співробітники Єфремова лишать для історії свої спогади про нього.

5) Енциклопедія Українознавства. Словникова частина, I, Ню-Йорк-Париж, 1955. Ст. 174.

лення України (СВУ). Із скупих фраґментарних матеріялів не знаємо докладно ні про засяг, ні про форми вияву діяльности СВУ, поскільки одні джерела звужують її вплив до інтеліґентських кіл, зацікавлених головно поглибленням фахового знання й освіти, інші знову розцінюють її як масову організацію революційного характеру, що охоплювала не тільки сільський актив, але проникала навіть у червону армію. Не бракує й таких, що схильні уважати СВУ фіктивною організацією, створеною провокативними засобами ГПУ.

Не маємо також ніяких докладніших даних про те, наскільки Єфремов був заанґажований в роботі в СВУ. Єдиний „історичний" документ — стенографічний звіт з харківського процесу над членами СВУ не може правити за безспірне джерело, тому що в своїх зізнаннях підсудні говорили не те, що бажали б сказати, а те, що большевицька партія хотіла, щоб вони сказали, що зрештою знане також із інших совєтських показових процесів. І так важливий десятирічний період духового резистансу і психічної мобілізації українства на довший час, а може й на завжди, залишиться невисвітлений як слід з історичного боку. Але, не зважаючи на всі намагання совєтської влади викривити і затерти історичні факти, історичної правди про те, що такий резистанс був, ніхто не може заперечити. А в осередку цього резистансу стояв академік Сергій Єфремов, живий символ неупокореної і „справжньої України", як його називали ті з тодішнього молодого покоління, що думали так, як він і в неотруєному облудливою пропаґандою серці носили ідеал вільної української держави. Це один із тих неупокорених, не зважаючи на всі нелюдські поневіряння, крізь які він пройшов, зберіг дотепер пам'ять про акад. Єфремова так, як він тоді його бачив: „... І ця людина мала на все суспільство такий сильний вплив, як і на молодих літераторів. Студенти, хоч їх всякими „чистками" викидали з вищих шкіл тисячами,... не втрачали людської надії про те, що Батьківщина ще живе, бо десь у Києві був акад. Єфремов. А ті, що мали щасливий випадок залишатися у стінах інститутів, ходили і працювали в лябораторіях і в авдиторіях з полегшеним душевним лихом та з якимось ентузіястичним завзяттям, коли чули про академіка щонебудь, завжди похоже на чудову казку..."[6]).

Трагічний епілог після напруженого творчою працею та живими надіями десятиріччя (1919 - 1929) з арештом, тюремними тортурами, із заздалегідь зааранжованим процесом, із засланням та повільною, розтягненою на роки смерть у далекому, спершу Ярославському, а потім Володимирському ізоляторі, не був чимсь випадковим і непередбаченим. Большевицька влада не могла толерувати в серці України людини й середовища, що самою вірою в Україну, заперечували цілу большевицьку систему.

Не місце тут давати підсумки й оцінку громадсько-політичної роботи Єфремова. Це зробить майбутній історик на основі більшого матеріялу. Можна припускати, що кожний об'єктивний, хочби й найсуворіший історик, мусітиме схилити голову перед безприкладним патріотизмом, безкомпромісовістю і невгнутістю перед ворогом, чого приклади давав Єфремов неоднократно на протязі своєї довголітньої діяльности. Загальне добро він завжди ставив вище особистих інтересів. Це високе почуття не дозволило йому прийняти пропозиції Скрипника на співпрацю з большевиками, стримало його від утечі за кордон тоді, коли час його арешту в 1929 році був уже близько. Воно врешті стримало його і в найтяжчих тюремних умовах прийняти облудливу намову Сталіна вийти на волю за ціну зради.[7])

На закінчення хочеться навести тут власні слова Єфремова, які він, будучи ще молодим студентом, сказав про Ол. Кониського: „Все життя його нероздільно сполучене було з життям України. Він жив її життям, страждав її горем, був щасливим її щастям. Можна любити Україну так, як він її любив, але більш, як він — любити не можна. Він не жив, він горів любов'ю до України".

[6]) Т. Осьмачка, Академік С. О. Єфремов. (Спогади). „Українські Вісті", Ульм, 31. X. 1946. р.

[7]) Пор. Наталя Павлушкова, СВУ, „Свобода", квітневі числа за 1960 р.

ВИЙШЛА З ДРУКУ
поема Олекси Бабія
„ПОВСТАНЦІ"
Книжка має 180 сторін.
Ціна одної книжки $1.75
Поему „Повстанці" можна купити:
Ukrainian Bookstore,
2315 CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. USA.
Книгарні й кольпортери дістануть опуст.

Щойно появився вперше
„ОСТАННІЙ ПРОРОК"
роман ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА
456 сторінок друку. Ціна книжки: у твердій оправі $6.00, в картоновій — $4.50. Видано заходом Ділового Комітету для видання творів Л. Мосендза в Торонті. Жадайте у Вашій книгарні або замовляйте в Діловому Комітеті по адресі:
Mr. M. FEDORENKO. 155 PARKSIDE DR., TORONTO, ONT. CANADA.

Іван Кедрин

Хор і визвольницька пропаганда

Надоїло говорити про Хрущова. Надокучило бити воду в ступі про кандидатів в американських виборах, а більш-менш до тієї самої категорії належать роздумування про українську міжпартійну ідилію. Тому дозвольте, що цим разом заторкнемо трохи іншу матерію.

11-го травня 1960 р., у 89-ому числі „Свободи" появилася стаття п. Романа Левицького під інтригуючим заголовком: „Використаймо наш найбільший атут", в якій він бідкається над сумним явищем, що „американський політичний і науковий світ виявляє багато невігластва в українській проблемі". Шановного автора „аж лють бере", коли дивиться на „ігнорування, або ще й гірше, московсько-імперіялістичне настановлення деяких кіл американського світу до проблеми українського визволення". І ось, ствердивши, що цьому лихові не в силі зарадити всі існуючі українські установи й організації та що ні нащо не годяться всі похвальні українські прикмети, автор тієї статті доходить до висновку, що „щоб зрушити загал американської опінії, треба чогось надзвичайного, такого, щоб з дива захлиснулась опінія загалу". І зразу ж подає рецепту: „Таку штуку втяла свого часу Республіканська Капеля Олександра Кошиця". Покликуючись на те, що „тодішні музичні рецензенти попросту не могли отрястися від шоку", п. Роман Левицький радить організувати такий український мішаний хор, в якому була б яка сотня найкращих українських голосів з цілої Америки. А щоб піти з духом часу і достосуватися до американського смаку, він радить додати до програм видовища на зразок американських „шовів". — В п'ять днів пізніше, 17 травня 1960 р. п. Михайло Дуда в листі до редакції „Свободи" цілком солідаризувався з Романом Левицьким, якому признає, що він „зробив добрі спостереження". Тільки він висловився рішуче проти „шовів". В несповна два тижні згодом, у 103 числі „Свободи" з 1-го червня ц. р. під тим самим заголовком „Використаймо наш найбільший атут" п. Іван Коцур з Дітройту приєднується до думки, що „в справі цілевої акції зацікавлення американської і світової опінії українськими визвольними змаганнями" треба створити великий репрезентаційний хор. Пригадуючи тріюмфальний похід Капелі Кошиця, він стверджує, що „лише подібний похід подібного мистецького ансамблю, з долученням до нього відповідної танкової групи, може приєднати нам приятелів у нашій визвольній боротьбі". А щоб ніхто не сумнівався в раціональності його твердження, п. Іван Коцур додає: „Правильність цих міркувань потверджує похід славної Капелі Бандуристів по Європі в 1958 році". І п. Коцур займається детайлями проєкту такого репрезентаційного хору, що має зрушити збайдужілу до української справи світову та американську публічну опінію, та фахово вираховує, що треба на початок дрібничку 120.000 до 130.000 дол., а коли б побільшувати хор вище 50-х осіб, то на кожну додаткову особу треба ще по $5.000.

Три названі дискутанти різняться в поглядах щодо того, чи потрібні хорові ще танцюристи, чи їх не треба; чи треба давати „шови", чи ні, чи такі „шови" збільшували б атракційність концертів, чи поменшували б мистецьку вартість співу і враження з цілого вечора; чи треба обмежитися пісенним репертуаром Капелі Кошиця, чи його поширити, чи досить чоловічого хору „Бандуристів", чи треба мішаного хору. Але в одному всі вони погоджуються, а саме — що це „наш найбільший атут" для пропаганди справи визволення України. І це не має значення, що п. Роман Левицький — співак-бандурист, п. Михайло Дуда — співак а п. Іван Коцур, як знаємо, — адміністраційний директор, чи скарбник Капелі Бандуристів в Дітройті.Отож не має значення, що всі ці три автори — є тут наче „суддями власної справи". Вирішне тут те, що всі вони — інтеліґенти, люди освічені, люди громадські і вже не дуже молоді — один з них якраз недавно одружив свого дуже гарного сина з дуже гарною дівчиною, — а говорять категоричним тоном про речі, які — дуже делікатно сказавши, — **пахнуть анахронічною наївністю і вносять в громадянство баламутство.**

Трохи на їх виправдання треба признати, що не вони видумали теорію, що українська пісня може і повинна бути знаряддям визвольної боротьби та має магічний вплив на байдужих, а то й ворожих нам чужинців, і приєднує їх для української справи. Лев Безручко у своїй книжці „З піснею по світах і рідних закутках", Нью-Йорк, 1951, пише буквально:

„Вона — українська пісня — помагає українцям здобувати почуття симпатії до української народної творчости нашої справи взагалі в колах культурних чужинців, які часто-густо не мають найменшого

лоняття (а як мають, то здебільшого неправдиве) про наш нарід, чи про „якусь там Україну".

Він має безумовно рацію, що вислано Українську Республіканську Капелю в лютому 1919 року з Києва у Західню Европу з „завданням подорожувати з концертами, ширити українську пісню, ім'я українське й саму ідею самостійности України". „Висилка Капелі за кордон, — читаємо там, — це була ідея вести пропаганду права і стремління нашого народу до незалежного державного життя при помочі народної пісні". Ще палкіше в тому самому дусі писав ще раніше інший історик Капелі Кошиця, її член і ентузіяст пісні, д-р Олександер Пеленський у своїй книжці „Українська пісня у світі", Львів 1933, на яку покликується Лев Безручко. „Коли наша армія кривавилася на полях України з большевицькими ватагами, в часах нової великої руїни двигнув Отаман Симон Петлюра в бій найціннішу резерву... — українську пісню, висилаючи попри дипломатично-військові та торговельні місії, велику місію української музики. Не до представників урядів була післана та місія. Вона була післана від народу до народів, щоб не хитрою мовою дипломатів, а своєю природною мовою, „голосною як Господа слово", поділитися з европейськими народами своїми болями і своїми радощами, щоб безпосередньо від чуткої душі промовити до чутких душ культурних народів і знайти зрозуміння для тих болів і радощів"...

„І треба сказати. — закінчує п. Лев Безручко свої міркування в окремому уступі своєї книжки „Українська пісня, як засіб пропаганди нашого народу", — що ця ідея української пропаганди при помочі нашої пісні не завела тих, що вислали Капелю до Европи. У цім відношенні Капеля справді зробила багато більше, ніж різні й численні дипломатичні місії, що пожирали мільйони народних грошей. Тим самим Українська Республіканська Капеля під проводом свого славного диригента О. Кошиця зробила велику послугу українському народові, виконала свій громадсько-національний обов'язок, про що свідчить не тільки українська преса й громадянство, але й тисячі відгуків-рецензій чужинецької преси й фахових критиків..."

Усе це дуже гарно, але **що воно має спільного з твердженням, що добрий, хай навіть дуже-дуже-добрий український хор з народними піснями, з народними інструментами та ще й, може, народними танками може прєднати для прихильну нам світову опінію?!** Поперше, 1919 **української визвольної справи байдужу й нерік** і 1960-ий — один одному не рівний і тих скромних 40 з гаком років, що лягли між ними, не тільки розорали політичні кордони, але й увели **революцію в поняття визвольної політики і визвольної пропаганди.** Триматися конвульсійно критеріїв, що їх ми мали тому сорок років у поглядах на доцільність засобів інформації і пропаганди, це значило б таке, як би ми нині все ще рекомендували кінноту та не визнавали кращої зброї в рухомій стратегії, як тачанки або імпровізовані бронепотяги з залізничих платформ і мішки з піском з часів української визвольної війни. Подруге, покликання на Республіканську Капелю в Европі та на хор Кошиця в Америці — дуже обосічне. Бо при всіх безумовно великих мистецьких і пропагандивних успіхах того хору, на роки його діяльности і безпосередньо після нього припадають такі міжнародні події, як мир у Ризі з поділом України між Росію і Польщу у 1921 році, як признання Польщі Радою амбасадорів у Парижі Галичини у 1923 році і визнання Америкою комуністичного режиму в Москві в 1933 році. Очевидно, було б дикою претенсією під адресою хору Кошиця, щоб він міг своїми концертовими турне, включно з виголошуваними на тих концертах пропагандивними промовами, змінити біг тодішніх міжнародних подій. Але, припустім, що Республіканська Капеля була б дала в Европі не 123 концерти впродовж 14 місяців свого подорожування, а вдвоє, чи втроє стільки; що не була б переживала жалюгідних внутрішніх криз, а була б численніша, краще внутрішньо спаяна та й перенесена на американсько-канадійський ґрунт в зреорганізованому складі, була б тривала довше, як до травня 1927 року. Припустім, що взагалі українське хорове мистецтво було б поставлене краще, на тривкішій матеріяльній базі й користувалося б більшою підтримкою з боку українського загалу. Припустім, що й українці мали б по нинішній день рівновартний, чи й багато кращий ансамбль, як російський хор Жарова, з однаковою можливістю щорічного концертування в різних країнах світу. **Чи акції української державности стояли б нині на міжнародній біржі вище?!**

Наші люди мають нахил не тільки до перебільшування і переяскравлювання взагалі всіх справ, але й до смішного спрощування проблем. Додаймо до того ще закохання українців в орудуванні гаслами, які належать ніби до непорушного арсеналу національно-політичних правд. Народна пісня і танок на послугах пропаганди — це одно з таких давніх гасел. Високомистецький хор є безумовно одним із засобів пропаганди **доброго українського імени** і того засобу не можна легковажити. Але на

цьому кінець. **Найславетніший хор не є і не може бути засобом політичної акції, та хоч би лише політичної пропаґанди,** а хто твердить інакше, той **або не знає, що таке визвольна політика нашого часу, які передумови її успіху та якими засобами їх осягнути, — або свідомо вводить в блуд громадянство, що має сантимент до рідної пісні і рідного танку.** Для народу в нашій ситуації — все можна вважати „політикою" і „пропаґандою" — включно навіть з двомовними написами над харчовими чи книгарськими крамницями в будь-якому американському чи канадійському місті. Наші люди тішаться, якщо подибають з будь-якої нагоди слово „українець" — чи „український" в чужомовній газеті, якщо тільки у зв'язку з таким іменником чи прикметником немає там лайки. Поширювання інформацій про українську культуру переплутується з політичною пропаґандою, а політичну пропаґанду підноситься до висоти успіхів у визвольній боротьбі. У підході до цих справ ми все ще „романтики", а поводимося нерідко зовсім, як діти.

На концерти Республіканської Капелі під диригентурою О. Кошиця та потім Ю. Кириченка приходили й захоплювалися бельгійська й еспанська королеви, і донька Клемансо, і різні світочі чужинецького культурного світу. Справі української державности воно не помогло ні на одну йоту. Коли згадані на вступі цієї статті громадяни покликаються на пропаґандивні успіхи Капелі Бандуристів з 1958 року, то залишаючи на боці різні неприємні епізоди й інциденти під час того европейського турне та враховуючи самі тільки його світлі моменти, про політично-пропаґандивний балянс так само не слід говорити. Чи це значить, що не треба нам репрезентаційного українського хору і не треба, щоб він їздив на концертові турне по чужих країнах?! Нічого подібного: треба, так само, як треба, щоб ми мали театр на такому рівні, щоб він міг суперничити з першорядними театрами світу; щоб наші мистці діставали перші нагороди й здобували найголосніші імена на чужинецьких виставках; щоб наші письменники здобували собі місце в світовій літературі перекладами на чужі мови; щоб наші люди, які не цурались би свого українського роду й не забували про визвольну українську справу, осягали високі становища в державній і суспільній драбині в різних чужих країнах; так само, як треба, щоб чужинні університети заповнювались професорами-українцями. Все це потрібне, все це бажане, все це корисне для української справи. Але треба знати міру в поручанні такого засобу пропаґанди доброго українського імени в широкому світі, як українська народна пісня і народний танок, і треба розуміти, **що існує у визвольній боротьбі й пропаґанді української визвольної справи — черговість завдань і ґрадація засобів.**

Нема, наприклад, найменшого сумніву, що для пропаґанди української визвольної справи на чужинецькому, зокрема американському та взагалі англомовному ґрунті, **поважна англомовна наукова література має куди більше, тривкіше і глибше значення на дальшу мету, ніж концерти.** Ми до цього часу не маємо англомовної історії Росії під кутом її імперіялізму, по нинішній день не маємо наукової історії 20-річного перебування західньо-українських земель під Польщею на тлі попередньої історії України, ми по нинішній день не спромоглись на видання і масове поширення книжки про першу в світі війну з большевиками, якою була війна Української Народної Республіки проти московсько-большевицької інвазії. Відомо, що українська інформаційно-пропаґандивна служба в Америці зовсім не користується таким найпростішим та водночас найкращим і найдоцільнішим засобом, як сторінки американських газет з мільйоновими накладами, де для своїх заяв і для статтей можна просто купувати собі місце, як платне оголошення в статтейній частині газет. Не користуємось цим засобом тільки тому, що — нема на це грошей. Сторінка в "Нью-Йорк Таймс"-і для такого платного інформаційно-пропаґандивного оголошення коштує, залежно від відборця $3.000 - 5.000, тобто приблизно стільки, скільки один додатковий член Капелі Бандуристів, як це вияснює авторитетно п. Іван Коцур. Цікаво було б подумати, хто і що більше принесло б користи українській визвольній пропаґанді, чи така цілосторінкова енунціяція в „Нью-Йорк Таймс"-і, чи додатковий бандурист?! Очевидно, що тут нема ніякої образи для того славетного , заслуженого, потрібного і симпатичного хорового ансамблю, ані теж ніякої іронії. Коли хтось започаткує публічну дискусію у пресі й орудує аргументами „нашого найбільшого атуту" для визвольної пропаґанди та апелює до складання масових фондів на ту ціль, не може рахувати виключно лиш на наївно слухняне потакування, але й мусить рахуватися із всебічним висвітлюванням проблеми.

Ентузіясти українського хору і танку, як засобу української національно-політичної пропаґанди на чужинецькому терені, промовчують один дуже поважний момент: що покищо всі наші мистецькі імпрези, включно з хором О

Кошиця і теперішньою Капелею Бандуристів, в першу чергу таки рахували на українську публіку, тому концертують передусім у містах з українськими громадами. Відсоток чужинецької публіки на українських концертах в ЗДА і в Канаді мінімальний, а серед них тільки білими круками є одиниці із справжньої еліти, при чому тут мова також тільки про еліту із світу мистецтва, чи заможних кіл чужинецьких громадянств, а не із світу політичного і державної бюрократії. Правда, п. Роман Левицький прагне створити саме такий мистецький ансамбль, який заткав би духа в чужинецьких критиків і спричинив би повінь таких ентузіястичних рецензій, що всі чужинецькі сноби і навіть люди з чужинецької державно-політичної верхівки поперли б на український концерт. Було б справді дуже приємно читати такі рецензії і дізнатися, що на українських концертах були такі-то високопоставлені особи. Але навіть у такому найкращому випадку — дозвольте сумніватись у зміну наставлення отих чужинецьких слухачів до справи української державности. Чому? Тому, що музичні рецензії роблять добру послугу доброму імені виконавців та всього народу, що вони його на естраді репрезентують. Але **музичні рецензії у наших часах грають страшенну малу ролю при формуванні публічної опінії в ділянці політичної проблематики.** І в нашому часі існує установа „культурного обміну". Совєти висилають до Америки балет Мойсєєва і український хор Верйовки, а з Америки виїздить на концертове турне по совєтських містах Бостонська чи Филадельфійська симфонічна оркестра, Вен Клайбурн, солісти з Митрополитен і театральні ансамблі з Бродвею. Їхні поїздки йдуть по лінії тези про вартість мистецьких виступів на чужинецькому терені для пропаганди. Але власне ця теперішня культурна виміна інформує про **мистецькі** осяги народів по обох сторонах залізної заслони. Мистецькі ансамблі, що виконують такі місії доброї волі, здвигнені величезним накладом коштів і фінансовані великими державами. Не зважаючи на все те, таки тепер ведеться на Заході палка полеміка на тему взагалі вартости такого культурного обміну і таких мистецьких місій доброї волі. Коли говоримо про ґрадацію і черговість засобів національної політики і пропаганди, і коли маємо на увазі, що українські концерти обслуговують і в Америці і в західньоевропейських столицях головно українську публіку, то чи більшу користь мають для української громади концертове турне, чи видані за ті гроші **наукові і белетристичні твори тривкої літературної вартости?** Очевидно, не можна позбавляти людей культурних розваг і не можна заперечувати, що для вдержування культурної атмосфери в громадянстві творчо спричиняються мистецькі хорові ансамблі. Але ж, знову таки, називаймо речі по імені **і не декоруймо хорового ансамблю національно-державним прапором та не ставмо його на п'єдестал, вище всяких інших культурних потреб нації.** Всі ми любителі української пісні і я її нераз прославляв й прославлятиму писаним та говореним словом. **Треба схиляти голови перед фанатичними ентузіястами української пісні, які з великою посвятою серед найгірших умовин плекають її і стараються двигнути її на направду мистецький рівень. Але відділім у наші часи пісню від засобів політики і політичної пропаґанди,** бо це вже не ті часи, коли лірники і бандуристи бродили степами і під церквами та на ярмарках своїм співом і грою були пробудниками українського духа. Культ народної пісні, танку і ноші — дуже гарний, похвальний, потрібний. Але твердження, що українська пісня у високомистецькому виконанні наверне, так би мовити, на українську віру чужинецьких недовірків, подобає на пораду, щоб українці поховали до шаф і скринь свої нинішні фабричні вбраня і сукні та почали ходити в синіх і червоних шараварах, а жінки у вишиваних сорочках і барвистих запасках, та ще й з табличками на спинах і на грудях, що вони українці.

Кожний час вимагає інших засобів політичної боротьби, до якої належить і приєднування чужинецьких приятелів. Коли нині щороку народжуються інші муринські республіки, а Україною правлять російські преторіяни, то це діється тому, що ми програли війну і все ще несемо її наслідки, а колоніяльні народи набрали вже такої сили, що колонії стали тягарем для колоніяльних держав, які рішають нормувати свої взаємини з учорашніми поярмленими країнами на інших засадах. Недержавний нарід здобуває собі державу тільки тоді, коли: 1) проявляє стільки сили і волі до власної державности, що чужинецький окупант не в силі надалі зберегти свій колоніяльний стан посідання, 2) коли самостійницький гін даного народу йде по лінії інтересів могутньої чужої держави, чи державного блоку, що підтримує той гін. Таким чином власна сила народу і міжнародна коньюнктура тісно взаємно зазублюються. Автори теорій, що українська пісня завжди ще має силу приєднувати Україні приятелів у світі, залюбки покликуються ніби як на прецеденс, що ось Ігнаци Падеревський „виграв Польщу на фортепіяні". Це одна з тих фальшивих леґенд, яка обнижує і притуплює

українську політичну думку. Сто й тисяча Падеревських не помогли б справі державної відбудови Польщі, якби не було тієї ідеальної для Польщі коньюнктури, що одночасно розвалились всі три імперії, які переводили три розподіли Польщі у 18-му сторіччі, і якби акушери Европи після першої світової війни не потребували Польщі, як „східнього жандарма Европи" на сторожі післяверсальського ладу в концепції великої і малої Антант. Очевидно, що не можна не доцінювати польської боротьби за власну державність у всіх трьох займанщинах, почавши від кривавих повстань 1830 і 1863 року і тієї доброї марки, що її поляки здобули собі на европейському Заході і в Америці — збройною участю по стороні Наполеона і участю Костюшка й Пулавського у визвольній війні Америки. Все ж Пілсудський, один з творців Польщі, сам казав про неї: „Ні з тего, нє з овего вишла Польска на первшего". Масарик не грав на фортепіяні, а Чехія простяглася ген у глиб південних Карпат.

Народний Фонд при Українському Конґресовому Комітеті збирає на рік на всі свої потреби, на адміністрацію і політичну роботу, кругло 75.000 до 80.000 дол. і, очевидно, з таким бюджетом не в силі виконати дрібної частини того, що виконувати б можна і треба на американському терені для поширювання правди про Україну. Наш ЗУАДК стоїть перед маривом закриття європейського представництва, звузивши і так до мінімуму допомогу живим українським потребуючим людям, бо не має на це фондів, а ЗУАДК за своїм статутом і міжнародними зв'язками — вийняткова установа, яку направду треба б зберегти за всяку ціну. В Науковому Т-ві Шевченка і в УВАН-і лежать десятки першорядних рукописів, що їх не можна видати через брак фондів. А коли хтось цікавиться, який відгук викликає в підсовєтській Україні політична і культурна діяльність українців у вільному світі, той знає, що це відгук наче чулого сейсмографу на далекі землетруси. Тому **наше завдання тут кореґувати науковими й літературними публікаціями фальсифікації, що їх свідомо переводить московська політика культурно-видавничою роботою в Україні.** З браку фондів ми можемо робити це тільки в мінімальній мірі. З браком фондів борються курси українознавства, оселі для молоді, молодняцькі організації. З браку фондів не можна втримати на належній висоті Народний Дім у такому Нью-Йорку, де він виконує величезну ролю, як централя товариського і громадського життя. І так далі, і так далі. У вільній державі не можна забороняти вільним людям давати свої гроші на такі цілі, як це їм подобається. Але **закликати наших людей до складання сотень тисяч долярів** у нашій **загальній** і **американсько-українській ситуації** на хор і його концертові турне по Европі та орудувати при цьому **аргументами найвищої національно-державної рації — не лицює. В цій нашій нинішній політичній і культурній ситуації репрезентаційний хор, що їздив би по чужих країнах з народно-побутовим репертуаром, є люксусом.** Кожний люксус милий, приємний, і багато культурних людей у світі почувають себе нещасливими, коли мусять відмовлятися від люксусу. Але пропаґувати люксус таки і неповажно і шкідливо, коли українська справа і потреба оборони її знаходяться в такій трагічній ситуації, як вона є сьогодні.

Від Редакції: Цю статтю друкуємо порядком дискусії.

»ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО«

Незабаром вийде з друку
А. Юриняка
підручна книга, яка матиме 350 сторінок, формату — велика вісімка і коштуватиме $3.50, а хто передплатить тепер — $2.50. (При гуртовій передплаті — 5 примірників і більше — тільки по $2.00 за 1 примірник).

„ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО" А. Юриняка — перший і покищо єдиний посібник українською **мовою, що містить усі потрібні відомості з ділянки літературознавства плюс великий хрестоматійний додаток.**

Загалом книга матиме такі розділи:

1. Літературні твори мистецькі (красне письменство) і немистецькі. Поезія і проза в ширшому і вужчому розумінні.
II. Теоретичні засоби тексту.
III. Мовна індивідуалізація тексту.
IV. Віршування.
V. Тема, сюжет, персонажі (типи). Поняття змісту й форми.
VI. Літературні жанри. Коротка історія їх розвитку. Жанр і форма-будова літературного твору.
VII. Стилі красного письменства.
VIII. Літературна критика — складова частина літературного процесу.
IX. Красне письменство в школі.
X. Хрестоматійний додаток. (зразки).

Передплату надсилати:

A. Yuriniak, 3929 Caniff Ave.,
Hamtramck 12, Michigan, USA.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ О
ЧИТАЙТЕ В
ПОШИРЮЙТЕ И
„О В И Д"

д-р Юрій Фединський

Адвокат Олександер Марітчак і українська палестра у Львові

(До 50-річчя докторату).

1. Українська палестра у Львові в тридцятих роках

Через декілька місяців святкуватиме д-р Олександер Марітчак в Дітройті рідкий ювілей, а це 50-річчя докторату права, осягненого у львівському університеті. Д-р Марітчак довгі літа провадив адвокатську канцелярію у Львові, і на львівські часи припадають найсвітліші моменти його діяльности. Тому, поки перейти до життєпису Ювілята, спинимося перше в центрі Львова, щоб зорієнтуватися, де і в якому оточенні працював Ювілят, щоб пізнати тло, на якому розвивалася його многобічна діяльність. Неодне з того, що перекажу, добре відоме нашим старшим правникам, але більшість читачів „Овиду" - це люди молодші, і для них в першу чергу ці рядки призначені.

Канцелярія д-ра Марітчака містилася в Ринку під числом 15. Це південний бік львівського Ринку, напроти двох кам'яних левів обабіч в'їзду до ратуша. Кількадесят кроків на схід була наріжна камениця під числом 10 - будинок „Просвіти" та коротка вулиця Руська, що лучить Ринок з Підваллям, серце українського життя у Львові. Але не тільки громадські й економічні наші установи скупчувалися в цій околиці коло Волоської церкви. Тут у промірі, меншому, ніж півкілометра, третина українських львівських адвокатів вибрала була місце для своїх канцелярій.

У самому таки Ринку працювали в тридцятих роках такі наші адвокати, як Юліян Лещій, що вмів знаменито підготовляти кандидатів до адвокатських іспитів, Іван Бандель, якого тодішній аплікант Микола Топольницький очолює тепер катедру трудового права у Львівському Державному Університеті, та Суховерський.

Кілька кроків на північ від Ринку, при Ґродзіцьких 2, урядував адвокат Семен Шевчук (тепер в Канаді) з аплікантом Миколою Ценком, пізнішим відомим громадським діячем, довголітним містоголовою „Самопомочі" в ЗДА, обидва адвокати з крови й кости. На схід від Ринку, при Домініканській 11, вів канцелярію д-р Олександер Надрара (до 1931 року спільно з Володимиром Охримовичем, кол. послом до Віденського парляменту, автором цінних праць з ділянки соціології і статистики, друкованих в Записках Наукового Товариства ім. Шевченка). Д-р Надрара був професором римського права в Українському Тайному Університеті, а пізніше покликаним професором цивільного права в Греко-католицькій Богословській Академії у Львові. У його канцелярії приміщувалася до 1938 р. бібліотека Товариства Українських Правників. Аплікантом у д-ра Надраґи був Ярослав Рак, один із синів радника Окружного Суду у Львові, одружений з львівською аплікантою Дорою Біленькою (тепер в ЗДА).

д-р Олександер Марітчак

Недалеко урядував теж адвокат Теодосій Заяць, праведна душа, який кожної неділі о восьмій ранку служив до Служби Божої в Волоській Церкві разом з адв. Федаком. При Бляхарській вулиці урядували не тільки Михайло Крижановський і Іван Голубовський (обидва в будинку Ставропігії), але мало що не „від віків", в протилежній камениці з видом на Домініканський костел, автор величезного „Правотаря" з 1909 року, д-р Пилип Евин, визначний спеціяліст головно від цивільних справ, зі своїм аплікантом Анатолем Косом, сьогодні видатним композитором, директором Львівської Фільгармонії.

І знову ж кроками лише, навіть не десятками їх міряти можна було віддаль від канцелярії двох дуже відомих наших меценасів з Руської вулиці, а то Євгена Давидяка, останнього Ректора Українського Тайного Університету, людини направду хрустального характеру; а

зараз у тому ж домі — Льва Ганкевича, визначного політичного діяча та оборонця в усіх великих політичних процесах цієї невеселої доби, з варшавським процесом за вбивство мін. Перацького включно. Д-р Ганкевич, сеньйор наших адвокатів, живе тепер в Нью-Йорку. Його аплікантом у тридцятих роках був Михайло Прийма, одружений пізніше з львівською аплікантkою Мартою Коренець - тепер у ЗДА. А в будинку „Дністра" на розі Руської й Підвалля, побіч добрих адвокатів „Дністра" в особах братанича През. Є. Петрушевича Лева Петрушевича, (кол. повітового судді в Мостах великих) й націоналістичного діяча Івана Рудницького, мали свої канцелярії сам Президент д-р Кость Левицький[1]) і від 1934 посол і голова Організації Українців міста Львова, Степан Біляк, пізніший посадник міста Львова. Його тодішній аплікант Бородайко живе тепер у ЗДА.

Мало хто з великих людей у світі має у своїх біографічних даних: „від 80-82 року життя перебув у большевицьких тюрмах". В листопадовім числі „Нового Світу" з 1950 р. я описав, як відбулося арештування д-ра К. Левицького в 1939 р. Цю статтю передрукувала „Америка" в числах з 11 і 12 грудня 1950.

Д-р Кость Левицький, що працював цілоденно як директор Центробанку, мав у своїй канцелярії аплікантів, а то спершу С. Ганицького, якого дружина з дому Люстіґ була перша в Галичині (побіч Віри Яцкевич) українка, що вибрала професію адвоката. Наступником Ганицького був Семен Стефаник (син Василя), в 50-тих роках короткий час віцепрем'єр Української ССР, а тепер львівський „воєвода" і кандидат в члени ЦК КПУ, знову ж наступником Стефаника був Юрій Пачовський (тепер у Канаді). При Підваллю урядував теж д-р Олександер Павенцький, оборонець з варшавського процесу, з аплікантkою Заяцівною, донькою судді Найвицого Адміністр. Трибуналу д-ра Юліяна Заяця.

А з другого боку Підвалля, в будинку НТШ при Чарнецького, крім Миколи Шухевича, провадив свою канцелярію якже добре відомий усім також тут на еміґрації д-р Кость Паньківський, який, крім своїх вальорів юриста, політичного діяча й людини, може ще занотувати на своє позитивне конто „виховання" в адвокати тодішнього редактора „Громадського Голосу", а теперішнього редактора „Народної Волі" у Скрентоні, Матвія Стахова. Два квартали на південь від Ринку, при вулиці Валовій вів канцелярію д-р Маріян Глушкевич, глибокий ум, прегарний бесідник, перший українець, що був членом Начальної Адвокатської Палати в Варшаві (другим був д-р Кость Левицький). Після смерти д-ра Глушкевича в 1935 р. продовжував його канцелярію його кол. аплікант Дмитро Сосюкало, і... продовжує її до сьогоднішнього дня, подібно, як скрипаль Роман Криштальський і працюючий ще до недавна у своїй професії Рудольф Скибінський. Це їх тільки троє тут названих з усіх тих десятків львівських адвокатів пережило усі історичні події й витривало на місці.

Ринок і околиця львівського Ринку була догідна для адвокатів льокація, тому що було близько до суду при вул. Баторія (апеляційний суд і мала карна апеляція), близько до Окружного цивільного суду при Рутовського, де містилася і міська табуля, та недалеко до будинку Краківського готелю на розі Бернардинської площі й Пекарської вулиці, куди в останніх роках перед другою світовою війною перенесли були деякі відділи окружного суду. Зате дальше було до судів при вул. Казимирівській і Судовій.

Було б несправедливо не згадати тут імен деяких інших наших визначних львівських адвокатів лише тому, що жили подальше від Ринку. Вулиця Сикстуська мала двох Степанів, яких прізвища широко відомі: Федака і Шухевича. Д-р Степан Федак, дуже заслужений, головно в економічному життю Західної України, але теж організатор Колегії Оборонців у початках історії Союзу Українських Адвокатів, був крім того батьком восьмеро дітей, з яких більше ніж одно записане в історії боротьби українців за самостійність. Д-р Федак був колись давніше патроном таких визначних наших адвокатів, як д-р Володимир Загайкевич з Перемишля і д-р Михайло Волошин, про якого зараз буде мова, а також д-р К. Паньківський. Останнім аплікантом Федака був Маріян Дзьоба, пізніший голова Об'єднання Українців у Бельґії, що живе тепер у Канаді.

Сусідом Федака (кілька домів вище) був Степан Шухевич, безстрашний оборонець у більшому числі політичних процесів ніж будь-який

---

[1]) Про історичну постать през. д-ра Костя Левицького, як політика і громадського діяча, написано багато. В українській зорганізованій палестрі займав він становище Президента Союзу Українських Адвокатів та редактора квартальника „Життя і Право", якого 48 випусків вийшло у світ. Випуск 49-тий з датою вересня 1939 р. був уже зложений і готовий до друку, коли вибухла війна. У 1934 р. Союз Українських Адвокатів святкував своє десятиріччя і в часі окремої академії, відбутої з цього приводу в залях Народнього Дому, Виділ СУА передав святочно свому Президентові перший примірник цінного Альманаха СУА, виданого спеціяльно для вшанування ювілею. Правдоподібно, ні одного примірника цього альманаха нема тепер у вільному світі. Я був би щасливий, якщо б це моє припущення не відповідало правді.

інший наш адвокат,[2]) а при тому письменник і мемуарист. Його аплікант Лев Дубас живе під цю пору в ЗДА.

З горішньої Сикстуської було близько до будинку Музичного Інституту ім. Лисенка, біля якого при вул. Шашкевича 2, провадив близько 30 років свою адвокатську канцелярію д-р Михайло Волошин. Я мав честь і щастя бути майже 4 роки аплікантом цього високої кляси юриста, пламенного оратора, високого й найвищого достойника Львівської Адвокатської Палати (перший українець - Президент Палати), безкомпромісового борця за права української мови в судах, диригента й співака, громадського й політичного діяча, притому елеґантної, чарівної людини. Я певний, що моя характеристика дорогого Патрона не суб'єктивна. Її поділяють ще два кол. його апліканти, мої особисті приятелі, що проживають тепер в ЗДА, а це мій попередник Роман Криштальський, в тому часі теж викладач права на торговельних курсах, пізніший редактор „Народного Слова".[3]) Поділяє цю характеристику також мій наступник Володимир Чавс з Дітройту, доктор прав інсбруцького університету, який по зложенні адвокатського іспиту вів адвокатську канцелярію разом із своїм бувшим патроном при вул. Шашкевича. Д-р Волошин помер у червні 1943 р. у Львові. В його похоронах брали участь пізніший митрополит Йосиф Сліпий і єпископ Никита Будка. Вдова Олена з Ясеницьких живе тепер у ЗДА.

З черги приходимо чи до не найбільшого з великих. Недалеко Адвокатської Палати при вул. Крашевського вів свою канцелярію д-р Володимир Старосольський, людина високої особистої культури, професор університету (теорія держави і права), незрівняний оборонець на найбільших і найтяжчих політичних процесах перед судом присяглих, правдивий лицар-оборонець за права людини і нації. Допомагали йому в праці його син Юрій (пізніший професор УВУ сьогодні в ЗДА) та аплікант Бобинський.

Дальше, в західній частині міста, наших адвокатів не було багато, але перегляд нашої палестри тридцятих років не був би повний, якщо б не згадати молодого, блискучого юриста, Володимира Лициняка, зв'язаного з Земельним Банком Гіпотечним. Крім того працювали ще у Львові в тому часі: синдик Капітули Гвоздецький, посол Роман Перфецький, голова „Лугів" Роман Дашкевич, Альфред Говикович, визначний письменник і журналіст Осип Назарук, голова УНДО Дмитро Левицький, кол. премієр ЗУНР Сидір Голубович, Іван Гриньовський, Макс Левицький, Іван Яворський, Іван Яримович, Григорій Штохмал (сьогодні в Аргентині), Іван Кміцикевич, Михайло Терлецький, Олександер Лисяк, Юзич, Жизневський, Щупаківський, нещасний Зацерковний, і декілька інших, яких прізвища мені по 20 роках тяжко пригадати. Львів не мав ніколи більше ніж 50 адвокатів і 25 аплікантів українців (на поверх 900 загальної кількости). З аплікантів пам'ятаю ще Петра Конюха (тепер в ЗДА), Степана Федецького, Мирона Богуна, Євзевія Кучму, братів Дмитерків. Про аплікантів д-ра Марітчака буде мова в другій частині цієї статті.

Підкреслюю, що все повище сказане стосується тільки міста Львова в тридцятих роках. До того часу жили там теж великі адвокати. Після того переселилися до Львова такі визначні адвокати як (живуть тепер у ЗДА) д-р Володимир Лисий з Тернополя, знаменитий знавець правничої літератури, член Іспитової Комісії Адвокатської Палати у Львові; д-р Богдан Карпевич з Рави Руської, наступник д-ра Михайла Волошина на становищі Президента Адвокатської Палати у Львові, довголітній голова хору „Думка" в Нью-Йорку, за свою вічливість і учинність на становищі службовця Католицького Допомогового Комітету мило згадуваний тисячами скитальців, що прибували в рр. 1948-51 до пристані в Нью-Йорку і врешті д-р Ярослав Падох (з дружиною адвокаткою Іриною) із Стрия, пізніший професор УВУ, а тепер головний секретар УНСоюзу і адвокат у Нью-Йорку.

Ледве чи в іншій якій професії можна назвати такий високий відсоток видатних людей. Тепер, з перспективи 20-ти років ця велич ще яскравіше зарисовується. Невідомо, чи були б ці люди великими, якщо б їх міряти критеріями, міродайними тепер у країні, в якій появляється „Овид". Молодші читачі, мабуть, не

[2]) Переслідувана урядовою цензурою українська преса присвячувала звідомлення з краєвих політичних процесів більше місця ніж преса будь-якої нації в світі. Цьому сприяла законна постанова, що дозволяла друкувати перебіг явних судових розправ. Цензура була також безсильна супроти друкування посольських промов і інтерпеляцій. Таким чином промова українського адвоката в політичнім процесі мала значення мало що менше від промови українського посла чи сенатора. Правда, що редакції наших часописів тридцятих років не були вповні свідомі ваги збереження річників своїх органів в закордонних великих бібліотеках. Наслідок того такий, що, за моїми інформаціями, нема сьогодні в Америці в жадній, навіть найбільшій бібліотеці комплекту „Діла", „Нового Часу", чи „Громадського Голосу". А це ж була би безцінна скарбниця для історика.

[3]) Його дир. Степан Шах у своїх споминах („Львів") — місто моєї молодости") зробив його скрипалем, у несвідомості, що зараз же за рогом вул. Шашкевича, в горі Коперника працював другий адвокат Криштальський, також Роман на ім'я, в тому ж віці, який власне був скрипалем.

повірять, що крім двох чи трьох 70-літніх, наші львівські адвокати не мали навіть власної хати! [4])

В такому товаристві обертався наш Ювілят.

II. Життя й діяльність Ювілята

Олександер Марітчак народився 18 вересня 1887 р. в урядничій родині в Стрию. Гімназійні студії закінчив у Яслі, де і зложив матуральний іспит. За предмет високих студій вибрав право. Як пізніше переконаємося, був це дуже щасливий вибір. Почав правничі студії у Львівському університеті, де слухав викладів римського права проф. М. Хлямтача і проф. Лисковського, історії зах. европейського права проф. Альфреда Гальбана, історії державного ладу Польщі проф. Освальда Бальцера, церковного права проф. В. Абрагама та ін. Після зложення першого правничого іспиту, ювілят перейшов на дальші студії до університету в Ґрацу [5]), де через два семестри поглиблював науку права, слухаючи викладів, відомих у цілому австрійському правничому світі проф. Штайнлехнера (цивільне право), проф. Варґи (карне право), проф. Гільдебранда (політичн-

Рис. Роман Дацко

на економія), проф. Ганаузека (торговельне право) та ін. На четвертий рік правничих студій ювілят повернувся до Львівського університету, де слухав викладів проф. Петра Стебельського з карного права, проф. Володимира Вергановського з цивільної процедури, проф. Каміля Стефка (одинокого ще живучого і активного у Вроцлаві), проф. Долінського (торговельне право), проф. Стажинського (конституційне право) та ін. Після зложення другого правничого іспиту в українській мові з відзначенням і в недовгому часі третього правничого іспиту, ювілят зложив з блискучим вислідом три приписані правничі ригорози, а то правно-історичний, адміністраційно-політичний і судовий, і в 23-му році життя став доктором прав.

Перед ним стояв вужчий вибір звання: суд, адміністрація, чи адвокатура. Адміністрація була в тому часі в Галичині переважно в польських руках, зате в судівництві українські правники займали багато визначних становищ. Марітчак, діставши посаду у Краєвім Виділі у Львові, вибрав однак адвокатуру,бо вона давала найбільше волі й можливости для громадської й політичної праці. Перші дві декади двадцятого сторіччя - це був час, коли минула ера священиків і учителів, як одиноких провідників народу, а не прийшла ще ера кооператорів. Це був час, коли нечисленні тоді ще українські адвокати грали провідну ролю в політичному, культурному та економічному житю нашої вужчої батьківщини. Довгу за тодішніми правилами, 6-річну адвокатську практику відбув наш ювілят в адвокатських канцеля-

[4]) А вимоги самого допущення до адвокатури були незвичайно високі: згідно з австрійським законом з 1870 р., діючим у Львові до 1932 р.: покінчення правничих студій, докторат права, шість років практики в адв. канцелярії, один рік практики в суді і зложення адвокатського іспиту. Польський закон з 1932 р. скасував вимогу докторату і судової практики та скоротив адвокатську практику з 6 на 5 років, але одночасно постановляв, що практику можна відбувати тільки в канцеляріях старших адвокатів, тобто таких, що самі були вже самостійними адвокатами бодай 5 років. Понадто цей закон впровадив дальше обмеження, постановляючи, що адвокат може мати тільки одного аплікаита. В наслідок того в тридцятих роках було незвичайно трудно молодому українському правникові найти патрона.

Пізніший польський закон з 1938 р. впровадив дальші вимоги допущення до адвокатури, а то: трирічну судову аплікацію, закінчену судейським іспитом, а після того дворічну адвокатську аплікацію, закінчену адвокатським іспитом. Як бачимо, кваліфікації адвоката були не тільки вищі від кваліфікацій судді, але саме допущення до адвокатури було узалежнене від польської судової адміністрації, яка українців з правила на судову аплікацію не приймала. Адвокатура перестала бути вільною професією. Доступ до адвокатури був недовго до війни зовсім закритий для молодих українських правників.

Одночасно із скасуванням вимоги докторату для допущення до адвокатури в 1932 р. зреформовано докторську правничу ординацію, впроваджуючи вимоги дисертацій. Як наслідок того, число докторатів права у Львівськім університеті змаліло до пересічно двох на рік. З українців зробили докторати права в роках 1932 до 1939 лише три особи, а то: Теофіль Білінковський, з історії польського права у проф. П. Домбковського, (пізніший радник Залізничої Дирекції у Відні), Марія Кобринська (тепер в ЗДА) і Петро Саноцький у проф. Гальбана з церковного права.

[5]) Єдиний університет поза рідними землями що в сорокових роках мав в одному часі аж трьох габілітованих доцентів-українців — В. Залозецького, Г. Лужницького і Рибчина.

ріях у Перемишлі та Львові, а судову практику при суді в Яслі, де жив його батько Михайло, радник скарбу. В 1916-му році зложив ювілят перед Іспитовою Комісією Львівської Адвокатської Палати адвокатський іспит і по звільненні з австрійської армії відкрив в дні 1 вересня 1918 р. самостійну адвокатську канцелярію в Рудках.

Там застав його кінець першої світової війни і Листопадовий зрив. Спільно з послом до австрійського парляменту о. Степаном Онишкевичем ювілят керував листопадовим переворотом у Рудецькому повіті і тоді вибрало його населення повітовим комісарем, а в грудні 1918 р. членом Української Національної Ради в Станиславові, в якої нарадах ювілят брав живу участь. Після того, як поляки заняли цілу Галичину, Марітчак подався враз з Урядом ЗУНР до Відня, де став радником української Військово-санітарної Місії при Посольстві УНР. Після ліквідації Місії перейшов в 1921 р. до уряду Президента Петрушевича, де був начальником відділу при Держ. Секретаріяті внутрішніх справ та заступником д-ра Романа Перфецького. На цей час припадає заснування Західньоукраїнського Товариства Ліґи Націй. Марітчак був співосновником і генеральним секретарем цієї організації. Справа державної приналежности Східньої Галичини не була ще в тому часі (перед 1923 р.) вирішена, тож уряд Петрушевича робив усі можливі в тому часі заходи, щоб західні держави вирішили це питання згідно з волею більшости місцевого населення. В тому самому напрямі діяла також організація, якої секретарем був д-р Марітчак. Зах.-українське Т-во Ліґи Націй висилає Марітчака на цілу низку міжнародних конґресів головної Ради Міжнародної Унії Товариств Ліґи Націй, а то до Мюнхену, Праги, Будапешту, Відня і Ліону у Франції. В часі Конґресу Міжнародньої Унії Товариств Ліґи Націй у Празі в 1922 р., де на порядку нарад була справа прийняття Західньо-Українського Т-ва Ліґи Націй до Міжнародної Унії, яка була побудована на державному принципі, міжнародний конґрес вирішив прийняти ЗУТЛіґи Націй до Міжнародної Унії як репрезентанта „відрубного краю" Східньої Галичини, не зважаючи на сильні протести польської делеґації. Відповідні реферати і промови виголосив ювілят і він причинився у великій мірі до цього важливого рішення.

Під час урядування у Відні відбув ювілят основні студії на філософічнім факультеті Віденського університету, слухаючи викладів з історії Східньої Европи проф. Іберсберґера та з історії філософії проф. Єрузалема (якого підручник переклав на українську мову кол. професор німецької мови в Станиславівській українській гімназії Григорій Кичун, померлий передчасно 10 грудня 1927), та студіюючи водночас основно міжнародне право під проводом професорів Ґольда, Штрісовера і Фердроса (цей останній викладає досі у Відні).

Після вирішення долі Галичини Радою Амбасадорів в 1923 р., Марітчак повертається до Львова, де відкриває адвокатську канцелярію. Ректорат Українського Тайного Університету покликує його зараз у перших місяцях після приїзду до Львова на катедру міжнародного права, враховуючи його поверх чотирирічний побут закордоном, добре знання німецької і французької мов (ювілят був пізніше також судовим перекладачем для французької мови), дипломатичний досвід і дуже добру орієнтацію в міжнародній політиці. Дещо пізніше наш ювілят стає також членом Наукового Товариства ім. Шевченка.

А все ж таки найважливішим полем діяльности ювілята в часі поміж двома світовими війнами була адвокатура. Точно правничий спосіб думання, добре знання і, що важливіше, правильне інтерпретування законів, постава й відповідний виступ у суді (дехто твердив, і не без рації, що д-р Марітчак має в своєму зовнішньому вигляді щось із гіндуського магараджі), зробили д-ра Марітчака дуже скоро одним з перших адвокатів у Львові і в краю, визначним членом української палестри. Тяжко сказати, чи він був ліпшим адвокатом в карних, чи цивільних справах. Більше знаний був як оборонець в карних процесах. Це драматичніше, сильніше вбивається в пам'ять, більше зрозуміле для широкої публіки. Історія Західньої України двадцятих і тридцятих років віддзеркалювалася в сотках політичних процесів, що відбувалися по всіх окружних судах Галичини, а нераз і поза Галичиною. Марітчак був членом Колегії Оборонців для політичних процесів від самого початку існування цієї колегії та став членом Виділу Союзу Українських Адвокатів після переформування Колегії в СУА в 1924 р. Найславніший і найдраматичніший процес, в якому Марітчак виступав як оборонець — це процес Біласа й Данилишина в грудні 1932 р. Марітчак боронив (спільно з д-ром В. Старосольським) Біласа перед наглим судом у Львові, а після засудження Біласа на смерть був наступного дня при його страченню на огидному подвір'ю Бриґідок. Виступи Марітчака перед судами присяглих ціхували повага, дбайливий добір аргументів, використання всіх процесових засобів, не по-

збавлені літературного змісту й форми, дуже змістовні промови. Але ні один, навіть світової слави адвокат не виступає лише в голосних і славних процесах. Хліб насущний адвоката становлять дрібніші справи, конференції з клієнтами, читання актів у суді, підготовка процесових письм. У всіх ділянках адвокатської професійної діяльности визначався д-р Марітчак точністю, в контактах з суддями і другими адвокатами — притаманною йому коректністю. Не забував про права української мови в суді й використовував усі законні можливості, виступаючи в справах українців тільки в українській мові та пишучи тільки по-українськи процесові письма. Усе своє знання й досвід старався передати своїм аплікантам, а то: Жовнірові, Куликові, Романові Криштальському (скрипалеві), Романові Станецькому, Н. Лабі (братаничеві о. Василя Лаби), Олександрові Дроздовському (синові судді Окружного Суду у Львові, дуже активному в секції аплікантів при Союзі Українських Адвокатів, в 1941 р. арештованому і замордованому при відступі большевиків в червні того ж року).

Високі прикмети Марітчака, як адвоката й людини, були належно оцінені. Загальні Збори Адвокатської Палати вибирають його неодноразово членом Виділу, дисциплінарним речником (в цьому характері не був надто суворим) і врешті екзамінатором при адвокатських іспитах.

На час поміж двома світовими війнами припадає і політична діяльність нашого ювілята. Живучи в центрі політичного життя у Львові, він живо цікавився політикою, був членом Президії Української Народно-Трудової партії, а пізніше від 1925 р. членом Президії й Центрального Комітету УНДО-ння. Сам послом ніколи не був, але мав поважний вплив на добір посольських кандидатур інших наших діячів. УНДО висилало його кількакратно на конґреси національностей до Женеви. В 1938 р. брав участь у такому конґресі в Штокгольмі та виголосив там окрему доповідь про права національностей в Европі.

Коли у вересні 1939 р. почалася друга світова війна і Львів був окупований большевиками, Марітчак рішається залишитися у Львові, вповні свідомий кольосального ризика для себе і своєї родини. Рішальним моментом в його дециізії були його наукові замилування та бажання працювати для української молоді в українськім університеті. Враховучи працю д-ра Марітчака в Українському Тайному Університеті, Ректорат Львівського Університету ім. І. Франка іменував його наказом з 2 грудня 1939 р. керівником катедри міжнародного права. Про цей нелегкий період життя ювілята знаю найліпше, тому що зустрічався тоді з ним в університеті мало не щоденно.

Юридичний факультет Львівського університету в часі поміж груднем 1939 і червнем 1941 мав досить особливий склад, бо навчали там три категорії професорів і вчилися чотири різні категорії студентів. Викладали деякі давні професори поляки і євреї, деякі ново (або наново) прийняті українці, як Володимир Вергановський (заст. декана), що викладав цивільну процедуру, Олександер Марітчак (міжнародне право), Євген Давидяк (карна процедура), Олександер Надраґа (римське право), Микола Бараболяк (тепер у ЗДА, цив. процедура), Микола Топольницький (трудове право), Станислав Старосольський (судоустрій), Олександер Вороняк (криміналістика, тепер професор економії у Вашинґтоні) і автор цієї статті (цивільне право). Понадто приїхали нові професори із сходу, а то: Микола Пашеозерський (карне право), М. Дженюк (земельне і колгоспне право) — обидва пізніше заслані, Ципковський (криміналістика), Бондаренко (карна процедура), Петро Недбайло (державне право). Студенти були частинно давні (переважно поляки), а крім того нові місцеві, які раніше не мали змоги студіювати (головно українці), нові біженці із заходу (переважно євреї), та новоприбулі із сходу („совєти"). Восени 1940 р. прибуло ще кільканадцять буковинських студентів після ліквідації тамошнього юридичного факультету.

Між ними були два українці, а то Олександер Соколишин (пізніший доктор державних наук Інсбруцького університету і маґістер бібліотекознавства Колумбійського університету, сьогодні відомий діяч у ЗДА), і Тарас Лютик (убитий бомбою в Ульмі в 1944р.) Весь цей складний конґльомерат тримала вкупі особа декана Петра Недбайла з Харкова, всупереч своєму прізвищу знаменитого адміністратора й організатора навчального процесу й наукової праці, особи, яка найдовше в історії Львівського університету займала становище декана (1940 - 1956 з трирічною перервою в часі німецької окупації). Недбайло, (який, до речі, був восени 1959 р. членом совєтської деле'ації до ОН в Нью-Йорку й займає тепер високе становище в Києві) знав політичне минуле нашого ювілята й не треба особливо підкреслювати, що з ним не симпатизував. Вже цей факт робив становище д-ра Марітчака трудним, але треба пригадати, що Марітчак у своїх викладах міжнародного прваа був єдиним, який не користувався офіційним підручником, бо такого в рр. 1940-41 не було. Це був час со-

вєтсько-німецької співпраці. Всі добре знали, що така неприродна приязнь довго тривати не буде, і ніхто з совєтських професорів не брався писати підручника по урядовій тодішній лінії, щоб ризикувати головою короткий час пізніше, коли політика діяметрально змінилася. Але маючи на викладовій залі такий різнородний склад студентів і знаючи, що виклади стенографуються для перевірки деканату, наш шановний ювілят виказав на практиці свій дипломатичний хист, як втриматися найдовше на волі і при життю, граючись з вогнем.

Може й не видавався цей „вогонь" ззовні таким гарячим. Бо зима 1939-40 була у Львові особливо люта, а університет не мав палива. Отоплювалася лише одинока заля („Колеґіюм Максімум"), в якій відбувалися в один і той самий час по три а то й чотири групові заняття (в партері, на двох протилежних бальконах і нерідко на сходах). В усіх інших університетських залях панував сильний мороз. Пригадую собі, як сьогодні, як проф. Марітчак викладав за катедрою, не скидаючи з себе не тільки плаща, але навіть нерідко й баранкової шапки й рукавиць. Подібно виглядали й студенти, з яких багато старалося навіть записувати виклади в таких умовах, про які американські студенти найменшого поняття не мають. Відвідування лекцій студентами було обов'язкове. Ніхто не зважав на мороз на залі.

На цей час припадає викінчення ювілятом і виголошення на науковій сесії факультету в 1940 р. цінної праці про проблеми невтралітету в часі першої і другої світової війни. Праця була предметом обговорення спеціялістів і була високо оцінена. Друга визначніша розвідка з области міжнароднього права - це „Питання пацифізму".

З кінцем червня 1941 р. німці заняли Львів. Зараз у перших днях нового режиму одержав наш ювілят призначення на голову Обласної Управи, а після ліквідації німцями Львівської Обласної Управи, повернувся до адвокатури та став знову членом Виділу Адвокатської Палати та Іспитової Комісії для адвокатів.

Дальший етап цікавого й багатого в події й переживання життя ювілята - це Баварія, в якій прожив п'ять років, маючи постійно до діла з правом, а то теоретично, як професор міжнародного права в Українській Високій Економічній Школі в Мюнхені, та практично, як адвокат і оборонець в карних справах перед американськими військовими судами. На цей час припадає пожвавлення його журналістичної діяльности. Українські й неукраїнські часописи друкують його дописи й статті на політичні й загально-громадські теми.

В жовтні 1949 р. д-р Марітчак еміґрує з Дружиною й Сином до ЗДА та осідає в Дітройті. Через величезну різницю між континентально-европейським і американським правом, та немолодий уже вік, ювілят наш вперше після майже сорока роках в адвокатурі, мусів відійти від практичного виконування професії. Зате продовжує журналістичну й наукову діяльність, кидається з просто молодечим запалом в вир місцевого громадського життя, займаючи, між іншим, довгі роки становище голови місцевого відділу „Самопомочі", редаґує українську сторінку в одному з місцевих американських тижневиків. Про вітальність ювілята свідчить його кандидатура до міської ради Гемтремку перед кількома роками, дарма що безуспішна (Черчил теж не все вигравав у виборах). В останніх роках Український Технічний Інститут в Нью-Йорку іменував д-ра Марітчака звичайним професором міжнародного права.

До цього сухого переліку фактів з життя ювілята додати треба, що його мила вдача, товариськість і елеґантність з'єднували йому завжди багато приятелів. Тож не дивниця, що восени 1957 р., коли д-рові Марітчакові „стукнула" сімдесятка, дітройтська громада вшанувала його величавим бенкетом, в якому взяло участь понад сто добірних громадян.

Організацією бенкету займався спеціяльний комітет, зложений з д-ра А. Заплітного, д-ра Володимира Чавса, д-ра Миколи Дужого, м-ра Володимира Рижого і м-ра Олега Кудрика.

А серед численних промовців пані доктор Софія Парфанович дуже слушно і згідно з правдою пригадала, що д-ра Марітчака все у Львові вважали і тепер ще називають „арбітер елеґанціарум".

Багатогранна діяльність ювілята - це риса, що особливо вражає. Він же в одній особі і юрист - теоретик (професор університету) і практик (адвокат), політик, журналіст, громадський і політичний діяч, а при тому першої кляси „джентельмен". Багато зробив у своєму довгому життю, може більш ніж коли б формально займав високі державні становища, хоч мав до того усі дані. У всій своїй діяльності бачив розв'язку усіх проблем нашого народу у віднові української самостійности і до того змагав. Тому старші дивляться з признанням і симпатією, а молодші з подивом на визначну постать д-ра Олександра Марітчака. Його часи й робота - це спомин для старших, а приклад і наука для молодших.

Хай Господь дозволить йому прожити ще довгі літа!

Наше видавництво з друкарнею і книгарнею та »ОВИД« у новому приміщенні

Від першого вересня 1960 р. ми перенесли видавництво, книгарню та адміністрацію й редакцію „Овиду" до нового, більшого й вигіднішого приміщення. Точно чотири роки (від вересня 1956 р.) ми працювали у приміщенні при 2228 Вест Чікаґо Евеню, а тепер перенеслися до сусіднього будинку при **2226 Вест Чікаго Евеню.**

Просимо відтепер спрямовувати всі посилки й листування до нас на нову адресу:

MYKOLA DENYSIUK
Publishing Company
2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

Телефон залишився не змінений:

EV. 4 — 3868

Полілшення в системі праці видавництва

Чотирирічний систематичний розвиток видавництва на новому терені праці прибрав зовсім задовільні розміри й зайшла потреба поробити нові важливі заходи для його дальшої розбудови. Зробили ми це через поліпшення й посилення основних ділянок праці видавництва.

Цю важливу працю ми перевели успішно в останніх місяцях (від травня до вересня) при спільній співпраці всіх наших співробітників.

За прийнятим звичаєм, ми і цим разом інформуємо наших співробітників, покупців, передплатників, читачів і приятелів про деякі важливі факти, що заіснували в системі нашої праці.

Нове приміщення

Основним кроком для забезпечення дальшого успішного розвитку видавництва було придбання нового приміщення, що його вдалося нам винаймити завдяки доброму сусідові. Наш найближчий на протязі чотирирічного нашого перебування в Чікаґо добрий сусід, загально шанований в чікаґській громаді, п. Ф. Опиханий із своєю дружиною порекомендували нам приміщення, в якому вели своє підприємство на протязі 25 років. За цю прислугу ми їм щиро дякуємо.

Друкарня

На новому місці ми поширили нашу друкарню, закупивши до неї велику друкарську машину, на якій маємо змогу друкувати книжки й „Овид". Інсталяцією цієї машини ми остаточно побороли найбільші труднощі у праці видавництва. Цим удалося нам урухомити таки власну друкарню, що забезпечує нам друк книжок і журналу.

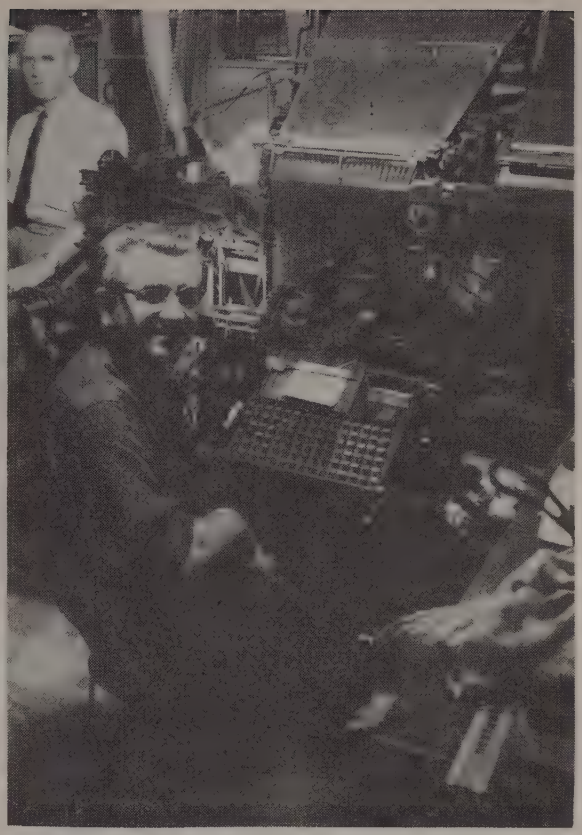

Степан Кутний — керівник нашої друкарні

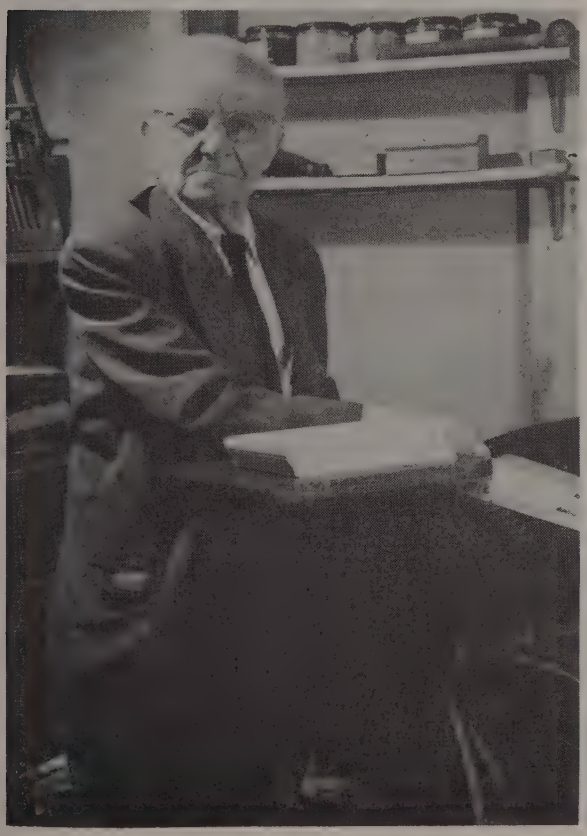

Максим Мартинів — співробітник друкарні

Ми вже видрукували першу книжку на своїх машинах: Степана Риндика „ПРИГОДИ І ЛЮДИ" (оповідання). Цю книжку на 400 сторін друку видав Комітет Прихильників Творчости Степана Риндика. Комітет під головуванням громадської діячки Галини В'юн піднявся шляхетного діла призбирати фонди на кошти видання книжки, а цілий її наклад передати до диспозиції автора у формі ювілейного подарунку. Ми рекомендуємо нашим Читачам це багате видання творів Степана Риндика, колишнього літературного й мовного редактора наших книжкових видань і „Овиду" (залишив він нас через недугу очей — заник зору). Ціна цього 400-сторінкового видання лише дол. 3.00. (Можна його замовляти також в Адміністрації „Овиду".)

Керівництво друкарні перебрав п. С. Кутний, колишній управитель видавництва „Новий Шлях" у Вінніпезі.

Роман Боднар — керівник книгарні й висилкового відділу видавництва

Книгарня

У новому приміщенні ми заінсталювали модерне устаткування книгарні, що працює в системі діяльности нашого видавництва. Книгарня є до послуг однаково, як для місцевої чікаґської української громади, так і українців розміщених по всіх країнах поза межами Батьківщини, яких обслуговує висилковою системою.

Книгарня має не тільки наші власні видання, але також усі найновіші книжкові видання, журнали й часописи, що їх видають українські видавництва на чужині. Побіч українських книжок є також англомовні та інші чужомовні видання з українською тематикою. У книгарні можна придбати найновіші видання американських енциклопедій, необхідних для нашої молоді в американській системі навчання. Американські енциклопедії продаємо на догідні довгореченцеві місячні сплати, навіть на протяг двох з половиною років.

У нашій книгарні є в продажу також українські та американські машинки до писання, найліпшої якости, по найдешевших гуртових цінах, по яких продають великі американські гуртові компанії.

Маємо також до продажу мистецькі керамічні й різьблені вироби.

Відділ грамофонних платівок

При книгарні є відділ з грамофонними платівками. Маємо на складі у великому виборі майже всі українські платівки, що є в продажу на ринку.

Сл. п. д-р Роман Борисевич — колишній секретар нашого видавництва, що ненадійно помер і залишив нас 18 червня 1960 р.

Мистецька галерія з постійною виставкою українських мистців

Модерне устаткування книгарні ми так розмістили, що будемо мати змогу влаштовувати виставки творів українського образотворчого мистецтва. До участи в них запрошуємо всіх українських мистців-малярів у вільному світі. Наша виставка матиме постійний характер, а в ній будуть чергуватися виставки картин поодиноких мистців. Кожну таку виставку буде супроводжати відповідна стаття в „Овиді" про мистця, з фаховою оцінкою його творчости. Цим способом будемо намагатися бодай скромно спричинитися до популяризації нашого образотворчого мистецтва та допоможемо нашим мистцям у продажу їх картин, за які в нас так часто питають наші покупці.

Каталог книжок і платівок

Ми приготовляємо до друку багато ілюстрований каталог книжок і платівок, що їх маємо в продажу. Цей каталог перешлемо нашим покупцям.

Наше листування

З приємністю стверджуємо, що недавні недомагання в нашому листуванні належать уже до минулого. Згадуємо про це окремо, бо багато читачів цих рядків відчували брак відповідного контакту з нами. З цього приводу нам було дуже неприємно, але ми були безрадні, бо не могли знайти відповідної секретарської сили. Сьогодні, навіть при значно збільшеному листуванні, ми надробили вже залеглості, і вже не залишаються з дня на день неполагоджені листи. До цього спричинився головно теперішній секретар видавництва

Арт. малярка Оксана Мошинська — авторка мистецького оформлення наших видань (Трилогії „МАЗЕПА" Б. Лепкого, „ПРІРВИ" З. Дончука, альбому до платівок із Службою Божою, найновіших наших видань — творів Г. Лагодинської і С. Парфанович), що переїхала недавно з Канади до ЗДА.

Студент Богдан Сацюк — теперішній секретар нашого видавництва і інж. Микола Главач — донедвна наш постійний співробітник.

Осип Дацко — наш книговод

п. Богдан Сацюк, студент чікаґського університету. Також багато нам у цьому помогли передтим пп. інж. Микола Главач і сл. п. д-р Роман Борисевич.

Адміністрація й книговодство видавництва

Основою успіхів видавництва була своєчасна адміністраційна обслуга, що веде п. Анна Садовська-Денисюк, та справна технічна обслуга наших покупців у руках п. Романа Боднара, колишнього директора коломийського „Покутського Господаря."

Доволі складне й різнородне книговодство, питоме для видавничого підприємства, вміло схопив і веде п. Осип Дацко. Завдяки йому ми повсякчасно маємо проглядність наших операцій і господарського стану видавництва.

Фінанси

Свої, признаємось, часто рисковні, як на еміґраційні умовини, задуми, ми могли реалізувати лише при помочі відповідної фінансової бази. Наші власні початкові фінансові засоби були менше як скромні у відношенні до виявленої діяльности видавництва. Проте нам удалося розбудувати видавництво до сьогоднішнього стану й зреалізувати такі монументальні видання, яких власними засобами українці не реалізували навіть у краєвих умовинах.

Ми вже не раз писали, що наші видання мають успіх завдяки виробленому покупцеві української книжки. Все ж таки покупець купує готову видрукувану книжку, але перед його купном треба було фінансувати появу коштовних наших видань. У загальному це не легка справа, але у виробленій українській еміґраційній спільноті й на це ми змогли знайти розв'язку. При помочі організованого фінансового сектора української еміґрації, себто завдяки існуванню українських кредитових установ, могли появитися українськими власними матеріяльними засобами твори Тараса Шевченка, трилогія Богдана Лепкого і ін. Нам удалося це зробити при поважному та активному кредитуванні видавництва кредитовою кооперативою „Самопоміч" у Чікаґо.

Тема наших взаємовідносин з українськими кредитовими установами заслуговує на окреме обговорення і ми до цеї теми ще у відповідний час вернемося. Цим разом ми хочемо лише виявити свою вдячність за шляхетну поставу керівників цієї найбільшої нашої кредитової кооперативи в ЗДА до розвоєвого процесу нашого видавництва. Всі вони однаково, як попередній президент чікаґської „Самопомочі", інж. А. Артимович (тепер директор позичкового відділу) і теперішній президент дир. Роман Мицик, так і скарбник-менеджер дир. Омелян Плешкевич з урядуючими іншими двома директорами, Павлом Баб'яком і Ярославом Войнаровським, та кредитовий комітет під проводом дир. Володимира Попадюка все сприяли нашій праці й були помічними в різних „критичних ситуаціях". Крім чікаґської „Самопомочі" при наших фінансових операціях нам сприяють ще інші кредитові кооперативи, а головно кредитова кооператива при церкві Пречистої Діви Марії (дир. Мирон Луцький) і „Будучність" (дир. М. Куций), обидві в Торонті, та „Самопоміч" у Дітройті (дир. П. Шкудор.)

д-р Орест Полель — правний дорадник нашого видавництва

Інтерв'ю в "Голосі Америки" *)

Ви слухаєте „Голос Америки" з Вашинґтону. Недавно наші студії відвідав власник українського видавництва в Чікаґо Микола Денисюк. У зв'язку з цим ми просили його розповісти нашим слухачам дещо про українську видавничу справу на американському континенті, на що він охоче згодився. Зараз ми передамо інтерв'ю з Миколою Денисюком.

П.: Добродію Денисюк! Американці українського походження вже знають Вас як українського видавця. Можна запитати Вас, як довго Ви вже працюєте у видавничій справі?

В.: Вже повних двадцять років всеціло й безперервно займаюся видавничою працею. На жаль, внаслідок нашої історичної долі, мені не судилося бути українським видавцем на рідних землях. Усю свою видавничу діяльність веду на чужині.

П.: В яких країнах Ви провадили досі видавничу працю?

В.: Видавничу працю започаткував я в 1939 році в Кракові, в Польщі. Там також перейшов я всебічний видавничий вишкіл під проводом найкращих українських видавців. Другим етапом моєї видавничої праці на чужині був Інсбрук в Австрії. Пізніше вів я власне видавництво в Південній Америці з осідком у Буенос-Айресі в Аргентині, а тепер продовжую працю свого видавництва в Північній Америці з осідком у Чікаґо.

П.: А коли й чому переїхали Ви з Аргентини до ЗДА?

В.: До Північної Америки переїхав я весною 1956 року. Успішна видавнича діяльність в Аргентині зчасом з'єднала мені багато покупців також з Північної Америки, де живе значно більше українців великими скупченнями. На осідок видавництва вибрав я Чікаґо, бо з цього міста, положеного найбільше в центрі українських осередків у ЗДА і Канаді, легко керувати продажем української книжки.

П.: А розкажіть, будь ласка, що Ви видали в Аргентині і що Ви видаєте тепер у ЗДА?

В.: До тепер видавництво видало 47 книжкових видань, а в тому 22 книжки в Аргентині, а дванадцять книжок лише в одному 1959 році в Чікаґо. У цьому, 1960 році, появиться 14 нових книжкових видань.

П.: А скажіть, будь ласка, які Ваші дотеперішні досягнення?

В.: Основною ціллю моєї діяльности є видавати нові, ще ніде не друковані літературні твори, а при тому також і твори нових авторів, щоб цим способом спричинятися до розвоєвого процесу української вільної літератури та виявлення нових талантів. До тепер видавництво видало таких, саме ніде ще не друкованих, 21 літературних творів українських письменників. У друку тепер є ще чотири нові повісті: Уляни Кравченко, Юрія Тиса, Софії Парфанович і Галі Лагодинської. У 250-ліття Мазепинських роковин у 1959 році видавництво перевидало трилогію Богдана Лепкого „Мазепа" а тепер видає ювілейне 14-томове видання творів Тараса Шевченка у соті роковини смерти поета. Крім книжкових видань, уже одинадцятий рік появляється накладом видавництва місячний журнал „ОВИД", що в ньому співпрацює понад 150 авторів.

П.: А скажіть, будь ласка, які Ваші видання мали найбільший успіх?

В.: Поза трилогією Богдана Лепкого найбільшим успіхом втішається таки 14-томове видання творів Тараса Шевченка. До тепер видрукувано вже половину, себто 7 томів, а зацікавлення повним виданням творів Тараса Шевченка таке велике, що ще в часі друку треба вже втретє збільшувати наклад цього монументального видання.

П.: Можете сказати, як Ви розповсюджуєте видані Вами книжки?

В.: Свої книжкові видання продаю в більшості прямо покупцям висилковою системою при помочі оголошень у пресі, а замовлення на твори Тараса Шевченка збираємо безпосередньо, відвідуючи українські родини на місцях. Замовлення збирають заступники Видавництва в усіх українських осередках Канади, від Ванкуверу до Монтреалю, і від Сан-Франціско до Вашінґтону та Нью-Йорку. У цьому я сам особисто приймаю участь. І завдяки цій системі видавництво втішається успіхами у своїй книжковій продукції та в збуті українського друкованого слова.

П.: Добродію Денисюк, що Ви думаєте про читаючу українську громадськість?

В.: Про українського читача-покупця української книжки на чужині я доброї думки. Тільки завдяки наявності доброго українського читача я маю змогу успішно продовжувати свою видавничу діяльність. В минулому році у Видавництві продано понад 25 тисяч томів українських книжок загальної вартости около 100,000.00 долярів.

(Закінчення на 26-тій стороні)

*) Замість репортажу з поїздки до східніх міст ЗДА весною 1960 р. друкуємо повний текст інтерв'ю переданого „Голосом Америки" в Україну 23 червня, 1960 р.

Заслужений успіх хору „Думка"

Український хор „Думка" в Нью-Йорку замаркував свою десятирічну працю на відтинку хорового мистецтва двома імпозантними ювілейними концертами: в Нью-Йорку 19 березня, а в Філядельфії 26 березня ц. р. Так останні два ювілейні концерти, як також ціла десятирічна праця хору „Думка" заслуговує на увагу і повне признання. Не доводиться згадувати, бо це в загальному всім відомо, скільки праці та часу треба посвятити, щоб вдержати самостійно, без жадної підтримки, на власних силах хорову одиницю в безперервній діяльності на мистецькому рівні, що власне осягнув хор „Думка". Своїми доброякісними імпрезами хор здобув собі беззастережне і повне признання серед українського громадянства та подив серед чужинців. Належить відмітити, що хор „Думка" в своїй праці культивування і ширення української пісні пішов слідами попередніх високоякісних хорів, як Української Республіканської Капелі Олександра Кошиці та хорових з'єднань, які існували в той час на цьому терені. Коли ж ідеться про хорові з'єднання, то варто відмітити, що в тому відношенні хор „Думка" дав ініціятиву до створення союзу українських хорів в Америці, який постав у жовтні 1959 р.

Ювілейний концерт хору „Думка" відбувся в одній з найкращих концертових заль Нью-Йорку — Таун Голлі. Простора концертова заля була виповнена по береги українською і чужинецькою публікою. Багато старалось використати рідкісну нагоду, щоб почути концерт української пісні у виконанні „Думки".

В першій частині концерту виступив чоловічий хор у складі понад 80 осіб під диригентурою Леонтія Крушельницького. Зовнішньо хор робить імпозантний і репрезентативний вигляд, що при виступах має своє значення. Концерт започатковано піснею „Гимн Зевесові" з опери „Енеїда", опісля слідували „Хор бранців" з поеми „Гамалія" і „Хор запорожців" та арія Тараса з опери „Тарас Бульба" - всі композиції М. Лисенка. Перші акорди пронеслись милозвучно і відважно. Заля наповнилась мельодійним звуком, а публіка глибоко відітхнула, виявляючи радість з приводу гарної несподіванки. Соля, які виконали І. Чорній (тенор) і А. Добрянський (бас) випали порівняльно до хору трішки слабше. Обидва солісти посідають добрий голосовий матеріял, а зокрема А. Добрянський, який однак потребує ще більше праці над собою. У пісні „Огні горять" І.Воробкевича - С. Людкевича сольо заспівував І. Декайло (тенор). В його виконанні відчувалась певність і легкість співу. По кожній пісні публіка нагороджувала хористів з диригентом на чолі довгими оплесками.

В дальшій програмі концерту виступили відома співачка метрополітанської опери в Нью-Йорку Шаріка Ордассі-Баранська (сопран), яка є мадярського походження і Володимир Баранський. Ш. Ордассі - Баранська виконала дві українські пісні, „Ой ходить сон" і „Вечером у хаті" -композиції В. Барвінського, і арію з опери „Трубадур" Дж. Верді. Крім цього вона зі своїм мужем Володимиром Баранським виконала дует з опери „Трубадур". На закінчення першої частини Ордассі - Баранська виконала з хором сольо „Інфляматус етссензус" Г. Россіні. У виконанні Баранської помітна добра кляса співу. З її гарним співом все слідує відповідна міміка і експресія, що в цілому творить повну живу картину. Солістка посідає

ІНТЕРВ'Ю В „ГОЛОСІ АМЕРИКИ"

(Закінчення з 25-тої сторони)

П.: А як Ви оцінюєте наші видавничі можливості у вільному світі?

В.: Наші видавничі можливості у вільному світі є цілком задовільні. До цього спричиняються три важливі фактори: перше — це цілковита свобода, в якій ми можемо виявляти свою продукцію друкованого слова; друге, що український читач у вільному світі вироблений і слідкує за доброю книжковою продукцією; і третє, що українська еміґрація живе в добрих умовинах, і кожний може дозволити собі на закуп навіть таких монументальних видань, які появляються в українській еміґраційній дійсності. Якщо йде про тираж українських видань на чужині, я розцінюю його цілком задовільно, тому що мої видання накладом 2.000-4.000 книжок у процентовому відношенні до кількости української еміґрації добрі, коли ми візьмемо до уваги, що це відношення в інших еміґраційних групах далеко гірше, а не гірше від процентового відношення в деяких існуючих державних народів...

Дуже дякую Вам, Добродію Денисюк, за Ваші цінні інформації і бажаю Вам найкращих **успіхів у Вашій видавничій справі.**

Ми передали інтерв'ю з власником українського видавництва в місті Чікаго Миколою Денисюком.

Хор „Думка" в Нью-Йорку

гарну красу і силу голосу, що вона найбільш наявно показала у виконанні на тлі хору соля пісні „Інфляматус". За гарне виконання і спів Ордассі-Баранська одержала китицю квітів, а публіка нагородила її довгими оваціями.

В другій частині концерту виступив чоловічий хор, в якому взяли участь теперішні і колишні члени хору, чим підкреслили свою безперервну зв'язаність з товариством. Вони виконали дві пісні: „Та болять ручки" О. Кошиці і „Жнива" Д. Котка. Належить відзначити, що обидві згадані пісні були найкраще виконані чоловічим хором.

Найбільшою атракцією і милою несподіванкою для публіки, а успіхом для хору було вперше на чужині виконання кантати „Вибір гетьмана" Б. Кудрика, яку відспівав чоловічий і жіночий хори в числі понад 160 осіб. Поява хору „Думка" в такому складі робила могутнє і ще більш репрезентативне враження.

Фортепіяновий супровід до кантати, оригінал якого пропав, на два фортепіяни написав М. Фоменко, а виконали Е. Чапельська і Р. Стецура. Початкові акорди кантати прозвучали рішучо. При її виконанні були дуже вдалі переходи від тихого піяніссимо до сильного форте. Хор показав свою спроможність, силу і мистецтво співу. За те соліст В. Баранський, який має добру школу співу, не дав належної сили голосу.

Кантата була наймогутнішою і найбільше вдалою точкою цілого концерту, що також відмітив в прихильній музичній замітці вибагливий рецензент Нью-Йорк Таймс-у. Ще добре не втихли останні звуки кантати, як публіка вибухла бурею безустанних оплесків. Це був справжній тріюмф хору. Публіка раділа, що мала нагоду почути український концерт на високому мистецькому рівні. Варто було б, щоб кантата була в якійсь формі утривалена. Сподіваємося, що хор „Думка" вже сам про це подбає, бо такої речі не можна буде виконати малим хором. Ювілейний концерт був гідним відзначенням десятилітньої праці хору.

Хор „Думка" росте і розвивається. Ще до недавна хор начисляв біля п'ять десяток хористів і був виключно чоловічим хором, а сьогодні начисляє понад 80 осіб чоловіків і стільки ж жінок. Тут треба завважити, що хор згуртовує в своїх рядах багато академічної молоді, в сторону якої не раз кидається камінчик, що вона не цікавиться українським життям, а дійсність говорить про щось інше.

Заслуга в тому, що хор „Думка" набрав повище наведених розмірів, належить диригентові Л. Крушельницькому і диригентові жіночого хору І. Жуковському, як також управі, голові Богданові Карпевичеві і членам А. Пашковському, А. Валькові, Ст. Шуганові, Б. Бідякові і іншим, що з великою посвятою вкладають чимало своєї праці. Їхня і в загальному цілого хору праця є корисна для української спільноти на чужині і знаходить загальне признання.

Хор „Думка" на сьогодні є репрезентативною і найбільшою хоровою одиницею поза межами Батьківщини. Останній його успішний концерт буде для них дальшим поштовхом до культивування **виключно української** пісні на чужині.

Микола Галів

Роман Дубляниця

Олімпіяда рекордів

З усіх модерних олімпіяд жадна не принесла стільки нових рекордів, як XVII Олімпіяда в Римі. Почавши від фреквенції глядачів і кількости учасників, а скінчивши на поодиноких осягах атлетів у всіх ділянках спорту, статистичні дані виказують непересічний ріст. Це доказує, що Олімпійські Ігрища стають щораз популярніші серед усіх народів світу всупереч, а, може, й завдяки „холодній війні" між СССР і ЗДА та постійно зростаючим націоналістичним тенденціям у спорті.

Неофіційний показник загального точкування, започаткований большевиками 1952 р. в Гельсінках, а принятий без застанови західнім світом, став сьогодні єдиним мірилом спортового потенціялу поодиноких країн, а посередньо теж і їх політичних систем. Беручи до уваги це точкування, яке базується на перших 6 місцях у кожній конкуренції, Совєтський Союз знову заняв перше місце, здобуваючи 43 золоті медалі та 807½ точок, тобто 248 т. більше від ЗДА та 88 т. більше, як у Мельборні чотири роки тому. Це показує, що престиж Америки на спортовому відтинку ступнево занепадає в парі з ростом спортової вправности атлетів Совєтського Союзу та інших европейських держав. Добре підготована американська олімпійська екіпа, маючи за собою всі симпатії свободолюбного світу, дещо розчарувала. Крім деяких невдач у легкоатлетиці, як, напр., поразки Томаса в стрибку в височінь, Коннолі в меті молотом і Нортона в короткодистансових бігах, американці завели на цілій лінії у веслуванні, якому ніхто не присвячував надто великої уваги, а в якому Америка здобувала завжди поважну кількість золотих медаль. Ця ділянка спорту могла стати рішальним фактором у питанні загально олімпійської переваги.

З Риму американці вивезли одну важливу науку, що СССР можна перемогти тільки через піднесення рівня деяких занедбаних у ЗДА спортів, як, напр., руханки, фехтування, наколесництва, футболу тощо. Очевидно, в випадку відокремлення України ситуація замітно поправилася б у користь Америки, коли взяти до уваги, що українські атлети в великій мірі причинилися до совєтської перемоги, здобуваючи для СРСР четвертину всіх золотих медаль. З українців найбільшої почести добився В. Шахлін, який заняв чотири перші місця в руханкових вправах, завоювавши серед мужчин звання найкращого атлета Ігрищ. Крім неприємного досвіду, з Риму вивезли ЗДА теж і два великі моральні успіхи, а саме: 1) престижеву відплату Австралії в плаванні за поразку в Мельборні та 2) сатисфакцію індивідуальної перемоги в жіночих конкуренціях, завдяки не-

Лист з Олімпіяди

пересічним осягам у короткодистансових бігах молодої Вільми Рудолф, яка здобула 3 золоті медалі, подібно як колись австралійка Бетті Катберт, голяндка Фанні Бленкерс Коен і американка Бейб Дідріксен-Захаріяс.

Якщо йдеться про інші народи, то найбільший поступ зробили німці, італійці та поляки, а найслабше списалася Австралія, займаючи шосте місце в кінцевій табелі.

Під організаційним оглядом Римська Олімпіяда залишила дуже добре враження. Всі спортові імпрези відбувалися з подивугідною точністю та були ведені фахово, згідно з усіма принципами олімпійського правильника та справедливости. Надзвичайно імпозантно були влаштовані церемонії відкриття і закриття Ігрищ, залишаючи в серцях глядачів (у цьому числі двох чікаґівців: Д-ра А. Хрептовського й В. Чопівського) незабутні спомини.

Святе місто Рим із своїми старовинними пам'ятками та історичними місцями творило майже ідеальний сценарій для цього великого спортового здвигу. В моєму розумінні психологічний ефект міг би евентуально бути перевершений тільки тоді, коли ігрища відбувалися б у столиці Греції, Атенах, тобто в місці їхнього властивого походження.

Як я вже згадав на початку, XVII Олімпіяда була справжнім тріюмфом рекордів. На загальне число 58 конкуренцій у ділянках легкоатлетики, плавання й підношення тягарів встановлено 38 нових олімпійських і 14 світових рекордів. Деякі сьогоднішні спортові осяги в жіночих конкуренціях дорівнюють мужеським рекордам олімпійських чемпіонів з-перед 50 літ, а то й перевищують їх. І тут мимоволі насувається питання: Чи існує властиво максимальна границя людських осягів, а якщо так, то де вона кінчиться та що є причиною такого колосального поступу? Відповідь проста. Границя між аматорством і професіоналізмом поволі затирається. Сучасні атлети, за малими, може, винятками присвячують значно більше уваги й часу фізичній підготові (тренуванню), як колись. Дуже часто вони роблять це коштом інших професій, що насуває автоматично деякі оправдані сумніви щодо їхнього статусу. Наскільки ця ситуація зміниться в користь, чи некористь олімпійського правильника, покаже вже наступна Олімпіяда в Токіо 1964 р.

Серед книжок

В єдності сила

(А. Неприцький-Грановський, „Гимни сонцю", поезії, том 4, Чікаго-Ньюйорк, 1958, 144 стор.)

Переді мною лежали три книжки, або як їх сам автор називає, „томи" (?) поезій Неприцького-Грановського: „Іскри віри", „Гимни сонцю" й „Осінні узори". Котру з них вибрати на рецензію? Принцип цього циклу — брати на розгляд найновіші видання, звичайно, вибираючи тільки вартісні речі. Слабі писання та продукція графоманів, на мою думку, просто не варті уваги, бо своїх хиб вони і так не здатні зрозуміти, то ж хай видають свої твори за свої власні гроші і самі їх читають та критикують.

Трудність з вибором збірки Неприцького-Грановського спричинена була неймовірною плутаниною дат і нумерів. „Осінні узори" — це найстарший за числом „том" — шостий. Але він виданий у 1957 році. „Том" п'ятий — „Іскри віри" виданий в 1953 році, але він включає вірші, написані пізніше, ніж вірші „тому" шостого (вірші здебільшого датовані). „Том" же четвертий, „Гимни сонцю", не дивлячись на те, що після нього „по-старшинству" мають іти п'ятий і шостий „томи", щось забарився і вийшов найпізніше, в році 1958. Більшість віршів датована 1953-ім роком, в той час як „старша" книжка „Іскри віри" в середньому відображує 1949-51 роки творчости поета, а „підстарша" „Осінні узори" вертається в гай по гриби і дозбирує давню спадщину ще з юнацьких літ...

Отже, не дивлячись на нумерування „томів", виходить, що і за часом написання, і за роком видання, на розгляд заслуговує „том" четвертий — „Гимни сонцю". Таємниця плутанини дат і нумерів лишається нерозгаданою...

Згідно з канонами офіційної критики, у рецензіях належиться полювати на мовних „жучків", виловлювати їх, досліджувати і „втирати" письменникові носа: ось, мовляв, не так треба, а так. От тільки — як би той самий критик написав і собі якусь новелю, всі комахи переселились би на його рядки. Свого зблизька не видно. Для того ж і має видавництво редактора та коректора, а якщо його нема, то за це не варт мучити бідного автора. Я знаю кількох поважних авторів, що, не дивлячись на свій літературний скарб, на мовному конті дуже бідні. Проте, вони таки добрі письменники і пишуть багато краще зарозумілих „пуристів"

В збірці „Гимни сонцю" мовного чи літературного редактора не зазначено, тому треба припустити, що цю функцію тут перебрав автор. Зауважимо йому, як редакторові своєї збірки, що в книжці з мовними правилами далеко не все гаразд і що коректор під час виконання своїх обов'язків був дуже сонний. Але це нічого. Подібні речі трапляються в майже кожній книжці і газеті, і розумний читач переставить літери та знаки на своє місце, а нерозумний і не помітить.

Проте, деякі недоліки йдуть глибше. Часом і в поезії на вербі виростають груші, і тоді варт дослідити корінь такого дерева.

Що таке, власне, вірші, що таке поезія? Чи це заримовані й заритмовані рядки, як дехто думає? Чи це щось таке, що кожний може

зробити, певний час над тим попрацювавши? В одній школі вчителька завдала своїм студентам домашню роботу — написати вірш про весну. Не питайте, що вони понаписували!!! В давнину дяки складали силабічні вірші, в яких часом була доля поезії, але в більшості не було. Коли я зараз для прикладу складу такий вірш:

Столиця Франції — Париж,
На Сени узбережжі.
Все місто видно, як стоїш
На Айфелевій вежі —

то це, коли захочете, заримована лекція географії чи мнемонічний засіб, але поезії тут ані грама, хоч і ритм дотриманий, і рими є, та ще й так звані багаті. Справа в тім, що у цім вірші нема жадного **образу,** жадної думки чи почуття, нічого, що збуджувало б людську цікавість і давало імпульс до думання і творчої праці. Я цей вірш написала навмисно. А є такі люди, що пишуть їх не „навмисно", а щиро вірячи в свою геніяльність. Часом, в додаток, із цього вірша нічого не можна й зрозуміти. Такі вірші називаються ультра-модерними, і серед українців існують представники цієї школи. Часом їх друкують на перших сторінках наших журналів, ось зразок:

Яскравий лук — близнячих метеорів,
А вся дорога досі у вогні,
Й легендою в століття неозоре
Прямує в наступ і в боротьбі.

(Лідія Тимошенко, „Подвійна Легенда", „Жіночий Світ" за лютий 1960). Ритм тут в останнім рядку зсунувся, рими сумнівні, але за те є образи. Тут якісь „близнячі метеори", дорога в вогні — горить певно, протягом досить довгого часу, бо горить аж „досі", і хтось чи щось прямує в століття неозоре, невідомо, в двадцяте, двадцять перше чи яке інше, і не тільки прямує в наступ, а й в боротьбі, наче наступ — це не боротьба.

Мені поет уявляється людиною дуже доброго серця, що хоче поділитися з цілим людством тим, що має. Коли він має в серці скарби і ними ділиться з людьми — це геній, і щасливі ті люди, з ким він ділиться. Але в житті бувають і такі люди, що й самі нічого не мають, але дуже хочуть поділитися з іншими. А ніщо —завжди було нічим, хоч ти його відіймай, додавай, множи чи діли. Коли немає змісту, жодні метафори й викрути, як хоч би у вищенаведеному прикладі, не помагають. Самої рими й ритму не досить.

В таких поглядах цілком зі мною згідний автор „Гимнів сонцю", або, як хочете, я згідна з ним.

Зміст у парі з ритмом творять міст
Почуттям, що силою природною
Розкривають брами в дійсний світ
І шляхи кладуть могутніх обріїв...
(Вірш „Творче слово").

Отже, розглянемо збірку шановного автора, зміст її та мистецькі засоби, що роблять той зміст зброєю.

Автор — стопроцентовий лірик. Стилем своїм найближче він стоїть до імпресіоністів. І в образах і в самих продовжених наголовках чується мелодія етюдів Дебюссі: „Прозорі плеса", „Легкість дотику руки", „Як дзвонять дзвони", „Море зрілих нив", і. т. д. Автор — це людина, що не може жити без краси. Краса для нього важливіша від щоденного хліба, її він знаходить у природі (найглибше джерело) у почуттях, спогадах, в науці і думках. Поет любується „оксамитовими липневими ночами", він „втікає поза місто в ліс" і там слухає співу птахів чи годинами стежить за ховрашком, радіє разом з дітьми, що пацають ногами по калюжах після дощу, захоплюється спритністю горобців, що перелітають з вівса на інший овес, вдихає „хвилястий запах нив", шукає „у музиці краси і правди" — одним словом, робить всі ті приємні для душі речі, що і його зворушений читач — принаймні, в кращі, незабутні хвилини нашого життя...

Але не всюди правда і краса. Принаймні, не на нашій Україні. Відомий українському загалові, як полум'яний український патріот, Неприцький-Грановський таким лишається й у віршах. Другий цикл збірки під назвою „Незрушена в віках" присвячений Україні, що до неї завжди незмінно вертаються думки і мрії. „Частинка серця залишається там...", — каже автор в однім вірші. І спогади не раз ведуть читача в гарячі українські степи або в гуцульські гори. Проте, не ідилію бачить поет на Україні, а кров і сльози — те, що змусило першу еміграцію, що до неї належив сам автор, і нас, принесених другою хвилею, покинути свою найлюбішу на світі землю. Тепер на тій землі „ідуть колонами рекрути, сліпі сліпих ведуть...", копать канали, рити гори, покутувать за мрії наші..." Про матеріяльні злидні Неприцький-Грановський говорить менше, бо це і не є найбільшим злом. Не в тім біда, що на Україні мало їсти, а в тім, що волі нема. А ще більша біда, що люди часто ставлять хліб на перше місце, забуваючи, що поки не буде волі, не буде й хліба, а тільки займанцем кинена шкуринка...

В кількох віршах цієї книги і в попередніх (чи наступних?!) збірках автор глибоко задумується над становищем емігрантів, їх обов'язками супроти знедоленої Батьківщини, з одного боку, і нової ласкавої „мачухи" — Америки. Щодо ставлення до України ніяких сумнівів бути не може: серце українця завжди лишатиметься там, і впродовж свого життя ніхто не повинен минути жадної нагоди активно допомагати Батьківщині. Життєвим ідеалом поета є поступ, розвиток мистецтва, думки й техніки, тому то вірші Неприцького-Грановського славлять не тільки квіти й сонце, а й розмах індустріяльних фабрик, хоч від отруйних газів та жужелиці гине навколишня зелень. Цілий цикл віршів У „Золотій осені" захоплено змальовує враження літаючої людини, що нарешті відчула крила за плечима — на літаку.

Але в цім поступі людина-українець також перш за все мусить дбати про Україну. Тут шановний автор робить один невеличкий, але суттєвий промах: він і досі описує Україну тільки такою, як її ще знав довгі роки тому: з серпами й косами, а між тим, і там тепер широко застосовані комбайни й трактори. Звичайно, це тільки спогади, але тут же стоять рядки, що свідчать про теперішні часи — про насильство, що панує у цій прекрасній, багатій і знедоленій країні, отже, говориться про часи теперішні. Насильство на Україні є, але серпи вже замінені жниварками й комбайнами.

Авторові, а з ним і його читачеві, серце щемить від почуття відповідальности перед майбутніми поколіннями за долю України. Байдужість до Батьківщини — це найтяжчий гріх. Поет суворо плямує тих, що в ситій безпечності забули про недолю рідного краю.

„Раби і нині є — коли
Мовчать, щоби на волі сито край
свій забувати".

Що ж робити для допомоги Україні? Це питання, що на нього ніхто не може як слід відповісти. Можна, звичайно, говорити палкі промови про бій до останньої краплини крови, про жорстоку розправу з ворогом, але війни через океан українські емігранти почати звичайно, не можуть і не збираються. Тому приходиться жити ідеями, гуртувати силу й дисципліну, гуртуватись в організації, і автор великі надії покладає на ОДВУ, що її керівником він і є. Він закликає українців якнайпильніше вчитись, щоб стати активними співучасниками світового прогресу і бути готовими в слушний час перенести той прогрес на Батьківщину. Це

думка цілком слушна, розумна, тверезa, і це приблизно якраз те, що ми тепер для користи України можемо зробити. Все було б гаразд, коли б на цім автор поставив крапку. Але він не поставив. Він намагається цю думку розвити в засіб для звільнення України бід большевицької навали.

Постараймось, щоб нам світло
Завітало в грі привітно.
Будем дбати,
Вчитись, знати —
Й доля зміниться.
(Підкреслення моє. Г. Ч.)

От в тім то й справа, що наука і знання не виженуть москалів з України. Що їх звідтіля вижене, я не знаю, як і ніхто інший не знає, бо ми, на жаль, не тримаємо перунів у своїх руках, але одно ясно: це мусить бути величезна буря, щоб ворога з корінням вивернуло. Книжкою ж їх з України не виведеш!

Проте, в інших віршах автор неодноразово говорить про неминучість вирішального бою з ворогом і кличе нас жити вірою „в кращую Полтаву".

А тепер про форму віршів Неприцького-Грановського. Коли не брати до уваги змісту (прошу не дивуватися, в дальших рядках буде пояснення), то форма „Гимнів сонця" прекрасна. Ритм легкий, як весняний вітрець, милозвучно складені приголосні без нагромаджень і гальм, приємна, хоч і не завжди точна рима... Видно, що автор складав свої поезії під владою надхнення, співав їх, як птах на калині, вимовляв їх уголос десь за містом серед природи. Деякі вірші мають просто танцювальний ритм, ніби творений під час легкої молодечої ходи. Такий вірш аж кличе до танцю, але не до завзятого гопака чи гонивітру, а до легенького плавного скерца навшпиньках:

Світла рій
Водоспадом легких мрій
Завихрив в танок —
Сяйво в жартах грає листом,
Наче дівчина намистом...

А ось мрійний вальс, що жде свого композитора:

Відчинив я вікно
В тихий сад ніччю в зорі повитий,
В ніч, глибоку, як дно —
Хочу липень до хати зловити...

Рясний дощ відображується такими асонансами:

Зашуміло шумом шпарко
Листя шелестом у парку...

або в іншому місці:

Дощик щедрий відшумів,
Гуркіт в небі відгримів..." це звучить, як пісня, написана під супровід хлоп'ячих вибрикувань у дощових калюжах...

У вірші „Підкарпатські луни" автор грає на ритмі коломийки:

Затремтіли, забриніли, задзвеніли дзвони.
Виковані, витончені, вирізьблені звуки...
Піднялися, подалися, полетіли в луки,
Покотились, погубились по широкім лоні.

А далі вже, шановні читачі, читайте цілу збірку. Вона вся написана таким легким, співучим ритмом.

Отже, зміст збірки добрий, форма приємна — здається, все гаразд. От в тім то й справа, що не все. Збірка „Гимни сонцю", як і попередні (чи може наступні, хто його знає?) „томи", має одну велику ваду: зміст часто не поєднується з формою в одне ціле. Часом легенька танкова (від слова „танок", а не „танк") форма руйнує або висміює зміст вірша. Часом у вірші посіяна добра думка але через недосконалу форму, не придатну для даного змісту, зерно не проросло.

Ось, наприклад, вірш „Ранок". Це опис природи побудований на ритмі коротких, частково двостопових ямбів. Неприцький-Грановський так милується звукоповторянням, що забуває про зміст, нанизує в блискуче намисто співзвучні слова на дуже тендітну ниточку змісту:

Привіт між віт
Шле сонце щедро до всіх квіт,
В злотопроміннях багряниць
Сміється в лісі до суниць.

Ось другий приклад, де зміст принесено у жертву „гарній" формі:

Громи б'ють, дощі ллють,
Розпанашують лють
у величнім, у блискавках хорі.
. . . . . .
В житті звик чути крик —
Бодай він собі зник
У вітаннях щасливого сонця.

В цім вірші справа гірша, ніж у наведеним попередньо. Я не розумію, про що тут іде справа, бо підмет і присудок в реченнях заховані так глибоко, що їх ні відкопати, ні відгадати.

Іноді зміст вірша затуманюється навіть без вини алітерації чи асонансу, як наприклад, у вірші „Як дзвонять дзвони":

Малюють старших віком лави, —
В могилах гасне досвід, гін ідей,
Не їм науки розмах славить —
І людство тратить у майбутній день.

Я розумію провідну думку цієї строфи — жаль за відходячими у вічність мудрими українськими провідниками — але третій, а особливо четвертий рядок вгризти не можу. В ньому я бачу стільки змісту, як у вищенаведеному вірші Лідії Тимошенко.

Один із кращих віршів — своїм змістом — це вірш „Море зрілих нив". Такої сміливої метафори, як тут, мало де можна знайти: поет каже, що врожай збіжжя — це наше причастя. Це кров наших борців за волю, пролита у степу і просякла в грунт. Образ велетенської сили — але його треба було б краще відшліфувати, бо навмання набрані слова засмічують чисте зерно.

Так само прекрасний і стислий вірш „Зелений шум" багато виграв би на силі, якби автор відкинув два останні рядки, що своїм примітивізмом збіднили добрий образ (цей вірш наведу в цілості, а останні два рядки підкреслю):

Гілля...
Земля...
Зелений шум,
Життя та глум —
Всі блиски моря
Та розпач горя...
Земля
Моя —
В Твоє густе болото
Змісили серця злото
І срібло найтепліших сліз,
Рубіни крови буйних гріз...
Тому то ти й плодюча і багата,
Хоч в хліборобів убоженька хата.

Часом, милуючись звуками чудової української мови, Неприцький-Грановський (свідомо чи несвідомо?!) подає руку „модерністам":

Синіє срібна даль. Спадає сонце ниць.
І заграви криваві плями на узгір'ї
Кладе ноктюрн й красу без грому блискавиць,
Аж поки в величі не затремтить сузір'я...

Деякі рядки вражають своїм примітивізмом і необробленістю. Видно, що писання дається авторові дуже легко, може аж за легко, і часом йому буває досить, що він все те добре відчуває, про що пише. Але ж не треба забувати і читача. З них дехто дуже вибагливий, і коли автор хоче промовляти до літературних гурметів, він мусить краще обробляти свої вірші. Зміст у них добрий і корисний, форма теж гарна, але між ними часто тратиться зв'язок або порушується рівновага. А сила поезії якраз у поєднанні форми і змісту, і про одне поет мусить дбати стільки, як і про друге.

Ганна Черінь

ЗАГАДКИ

КОНКУРС НАГОРОД ЗА РОЗВ'ЯЗКИ ЗАГАДОК

Починаючи від цього числа, відновляємо сторінку загадок в „Овиді". Буде вона появлятися в кожному числі журналу під керівництвом нашого співробітника п. В. В. Федуна, що починає її власною ЛИСТОПАДОВОЮ ЗАГАДКОЮ. Кожний передплатник „Овиду", що надішле правильну розв'язку цієї загадки одержить в нагороду одно з наших книжкових видань. Крім того між учасників цього першого нашого конкурсу буде вильосована **нагорода — один комплект шість томового видання „Трилогії „МАЗЕПА" Богдана Лепкого.** Розв'язки надсилати до 25 січня, 1961 р. (проголошуємо довший речинець, щоб дати змогу взяти участь в конкурсі також нашим передплатникам з інших країн).

Пізніше буде проголошений великий конкурс для авторів загадок та тих, що відгадуватимуть загадки в „Овиді" в 1961 році.

Листопадова загадка

Починаючи від підкресленого складу „ЛЕ" та ідучи шляхом шахового коника, відчитати актуальний вірш. Ім'я і прізвище автора подані як напис на хресті.

Крім того розгадати другу частину загадки, як подано нижче від числа 1 до 54, що подана на п'єдесталі. Відгадавши загадку, відчитати уривок вірша Уляни Кравченко, що криється в квадратиках позначених чотирма крапками. Вірш зачинати читати від середини спіралі (від квадратика біля числа 54), ідучи проти напрямку годинника, до початку спіралі, себто квадратика позначеного ч. 1.

Друга частина загадки.

1-2. Особа, що різко відрізняється від оточення.
2-3. Тло, основа мистецького твору.
3-4. Спостерігання, слідкування.
4-5. Господарський продукт.
5-6. Чисто, морально, будуючо.
6-7. Місто в Норвегії.
7-8. Птах.
8-9. Хиба очей.
9-10. Прислівник.
10-11. Вигук.
10-12. Прийменник.
12-13. Сектант.
13-14. Фізик світової слави.
14-15. Прислівник.
15-16. Самець зозулі, якого самиця втопила в морі, за українським народнім віруванням.
16-17. Образливе, непристойне слово.
17-18. Помічник.
18-19. Чоловіче ім'я.
19-20. Місцевість в Італії, табор для полонених українців.
20-21. Риб'ячі яйця.
21-22. Наука про вагітність і пологи.
22-23. Обмеження.
23-24. Прислівник.
24-25. Прилад до копання.
25-26. Представник народу.
26-27. Чоловіче ім'я.
27-28. Дуже змучений, перепрацьований, ледве живий.
28-29. Євангелист.
29-30. Посмертна згадка.
30-31. Вояк, що обслуговує гармату.
31-32. Англійський письменник і філософ.
32-33. Приклад.
33-34. Людина, відповідальна за мистецьке оформлення театральних вистав.
34-35. Прилад до печення м'яса.
35-36. Складник повітря.
36-37. Нагло, несподівано.
37-38. Господарство.
38-39. Німеччина (Г — Г).
39-40. Морське створіння.
40-41. Рід крілика.
41-42. Стейти у ЗДА.
42-43. Нарив златинська.
43-44. ..... година.
44-45. Один з титанів клясичної грецької мітології.
45-46. Військовий ступінь, підофіцер з французького.
46-47. Кухонний прилад.
47-48 Одна з трьох грецьких богинь долі, одна з Парк.
48-49. Росте на збіжжі.
49-50. Робітник, який працює в шахті.
50-51. Рятунок, приношення порятунку.
51-52. Яр.
52-53. Овочеве дерево, мореля.
53-54. Кущ з родини троянд.

В. В. Ф.

Smith Corona Portable Typewriter

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2226 WEST CHICAGO AVENUE CHICAGO 22, ILLINOIS — U. S. A.

Дуже практична в новому ефектовному оформленні STERLING
коштує в нас лише дол. 84.50

Найновіший модель люксусової машинки до писання GALAXIE

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі— по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дорахування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машинки до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

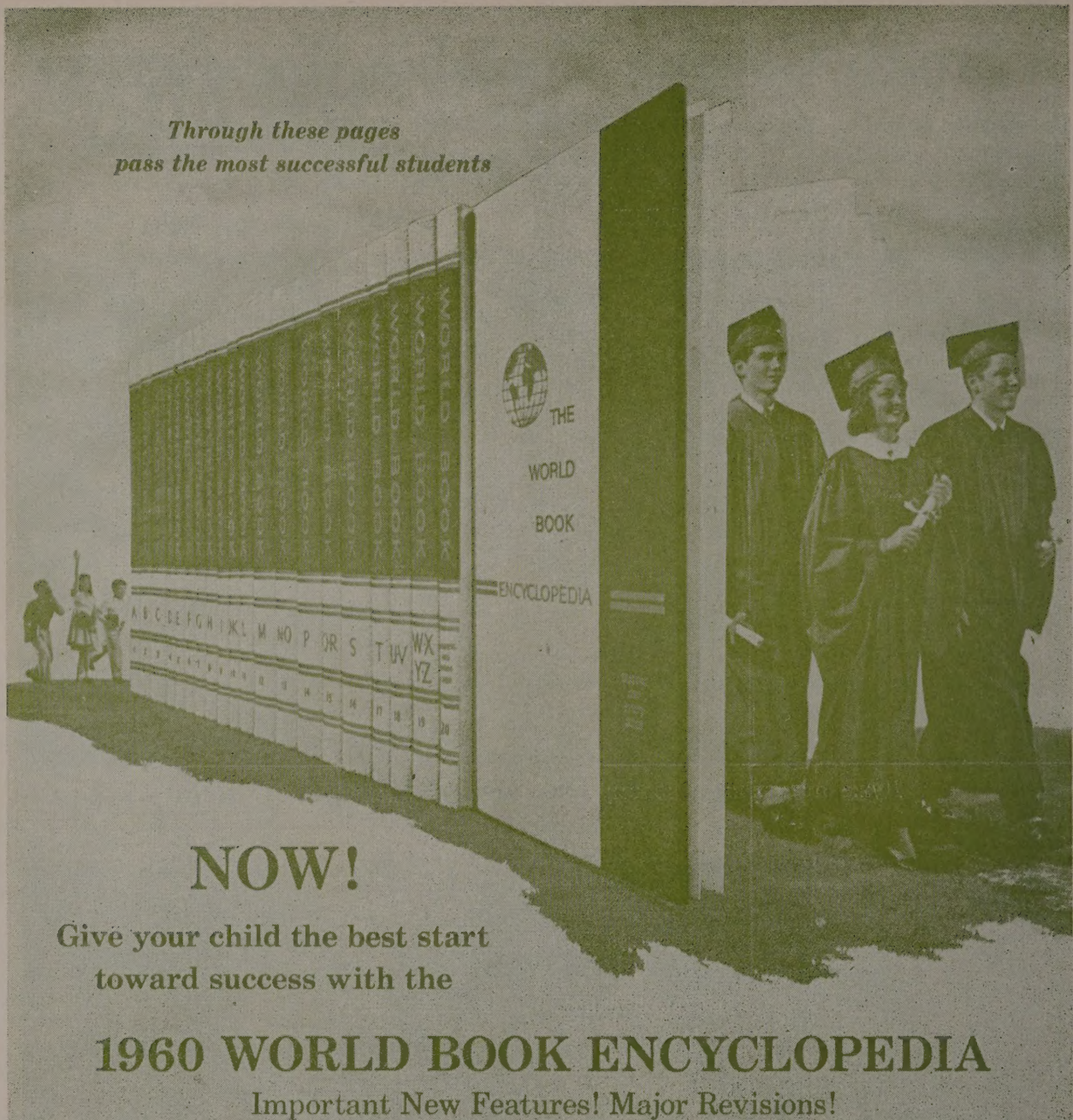

В американській системі навчання необхідною являється добра енциклопедія. Педагоги-експерти визнали, що Ворлд Бук Енциклопедія надається „екселент" до навчання у вищих клясах народніх шкіл, в гайскулах і в каледжах та на університетах

Цю велику **20-томову** американську енциклопедію можете придбати на догідні сплати навіть на час двох і пів року в ціні 139.00, 159.00 або 179.00 долярів (ціна залежна від роду оправи).

Щоб улегшити студії своїм дітям, придбайте їм ВОРЛД БУК ЕНЦИКЛОПЕДІЮ, а по інформації в справі купна звертайтеся письмово на адресу:

MYKOLA DENYSIUK
2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA
або телефонічно на ЕУ 4-3868

Інформації одержите від нас негайно, а енциклопедія скоро після замовлення буде доставлена додому.

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

приймає замовлення на всякі

ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

в українській, англійській та інших мовах,

Приймає до друку **офсетом або на плоскій машині**

КНИЖКИ, ЖУРНАЛИ, ПРОПАМ'ЯТНІ КНИГИ НАШИХ УСТАНОВ, ПОРТРЕТИ і ін.

з гарним оформленням і оправою всякої величини.

Виконання робіт скоре й дуже дбайливе (зразком можуть послужити такі видання, як твори Тараса Шевченка, Трилогія Богдана Лепкого, „ОВИД" і інші).

Ціни низькі.

Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді й інших країнах.

За ближчими інформаціями звертайтесь на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PRINTING COMPANY

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

XI томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

ПОЗИЧАЮЧИ на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі „САМОПОМІЧ“ лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

ПРИ ЦЬОМУ коштом **„Самопомочі“** забезпечується позичку до висоти дол. 10.000 на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

БЕРУЧИ в **„Самопомочі“** кредит на авто і даючи на її забезпечення свій тайтел (право власности) **не потребує ручителів.**

ПРИ ЦЬОМУ можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.